

KONCEPCIA ŠTÁTNEJ POLITIKY STAROSTLIVOSTI O SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ZAHRANIČÍ DO ROKU 2015

Úvod

Predmetný materiál sa predkladá na základe zákona č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v spolupráci s ústrednými orgánmi štátnej správy a krajaňskými organizáciami v zahraničí. Zákonom č. 474/2005 bol ku dňu 1. 1. 2006 zriadený Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí /ďalej len „ÚSŽZ“, ktorý je rozpočtovou organizáciou napojenou na rozpočet Úradu vlády SR.

Materiál špecifikuje jednotlivé cieľové skupiny a definuje základný rámec pomoci a podpory Slovenskej republiky určenej Slovákom žijúcim v zahraničí. Predstavuje filozofiu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a stanovuje jej základný hodnotový rámec do roku 2015.

Zohľadňuje komplex potrieb a požiadaviek krajaňských spolkov a organizácií zameraných na udržanie životaschopnosti komunít Slovákov žijúcich v zahraničí, na prehĺbenie ich národného povedomia a zachovanie ich kultúrnej, jazykovej a náboženskej identity.

Materiál je spracovaný v súlade s Ústavou SR, s Programovým vyhlásením vlády SR 2006, s Deklaráciou Národnej rady SR a so strednodobou stratégiou zahraničnej politiky SR do roku 2015.

K príprave predmetného materiálu bola Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí zriadená Medzirezortná komisia k príprave koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015, do ktorej nominovali svojich zástupcov ministri, predsedovia ústredných orgánov štátnej správy a riaditelia inštitúcií. Medzirezortná komisia pozostávala celkovo z predstaviteľov 14 inštitúcií.

1. Východiská

1.1. Základné východiskové dokumenty v SR

Koncepcia štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015 bola spracovaná v zmysle článku 7a Ústavy Slovenskej republiky, v ktorom sa Slovenská republika zaväzuje „podporovať národné povedomie a kultúrnu identitu Slovákov žijúcich v zahraničí, podporovať ich inštitúcie zriadené na dosiahnutie tohto účelu a vzťahy s materskou krajinou“, v súlade s Programovým vyhlásením vlády Slovenskej republiky 2006, kde sa v kapitole 9 uvádza, že „podpora krajanov bude jednou z priorít zahraničnej politiky SR. Vláda SR bude vytvárať podmienky na podporu krajaňských komunít s cieľom zachovať jazykovú, kultúrnu a náboženskú identitu Slovákov žijúcich v zahraničí“ a v súlade s Deklaráciou Národnej rady SR z r. 1999, v ktorej sa uvádza: „Slovenská republika vždy považovala a považuje Slovákov v zahraničí za integrálnu národnú súčasť, ich život a dejiny za súčasť slovenských národných dejín a ich kultúru za súčasť národného kultúrneho dedičstva“.

Štátna politika starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015 je plne v súlade so Strednodobou stratégiou zahraničnej politiky Slovenskej republiky do r. 2015, ktorej ústrednou líniou je politika dobrých susedských vzťahov, aktívna podpora a rozvoj kontaktov občanov, súkromných a verejných inštitúcií s ich partnermi v susedných krajinách. V predmetnej stratégii sa uvádza, že okrem bezprostredných susedov Slovensko vníma ako susedné krajiny v regionálnom zmysle aj tie stredoeurópske štáty, s ktorými nás spájajú spoločné záujmy a úzke kultúrne a historické väzby. Dôležitým faktorom rozvoja vzťahov v rámci regiónu zostane existencia národnostných menšín na Slovensku a krajanov slovenskej národnosti za jeho hranicami. Plnohodnotný rozvoj ich kultúry a jazyka bude aj naďalej v záujme všetkých občanov Slovenskej republiky. Z hľadiska spolupráce s krajanmi je nevyhnutné upevňovanie ich väzieb s moderným Slovenskom predovšetkým podporou vzdelávania. Slovenská republika prikladá osobitný význam fenoménu občianskej diplomacie. V súvislosti s presadzovaním sa našich občanov v zahraničí vzniká nová kvalita krajanovej komunity, ktorej potenciál bude Slovenská republika kultivovať a podporovať.

1.2. Ochrana práv a záujmov krajanov na základe medzinárodného práva a platných medzištátnych a medzivládnych dohôd

Základné medzinárodnoprávne dokumenty zamerané na problematiku ochrany národnostných a etnických menšín

1.2.1. OSN

- Deklarácia o právach osôb patriacich k národnostným alebo etnickým, náboženským a jazykovým menšinám (prijatá VZ OSN, 1992)
- Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (New York, 16. decembra 1966, vyhláška č. 120/1976 Zb.)
- Všeobecná deklarácia ľudských práv (prijatá VZ OSN 10. decembra 1948)

1.2.2. Rada Európy

- Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín (Štrasburg, 1. február 1995, oznámenie č. 160/1998 Z .z.)
- Európska charta regionálnych a menšinových jazykov (1992)
- Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jeho dodatkové protokoly (1950)

1.2.3. Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE)

- Dokument z Kodanského stretnutia konferencie o ľudskej dimenzii KBSE
- Haagske odporúčania týkajúce sa práv na vzdelávanie národnostných menšín (Úrad vysokého komisára pre národnostné menšiny)

1.2.4. Európska únia

- Kodanské kritériá

Základné medzištátne a medzivládne dohody Slovenskej republiky vo vecnej pôsobnosti Ministerstva školstva SR a Ministerstva kultúry SR

1.2.5. Medzištátne dohody za oblasť školstva a vzdelávania týkajúce sa problematiky Slovákov žijúcich v zahraničí vo vecnej pôsobnosti Ministerstva školstva SR boli podpísané medzi Slovenskou republikou a nasledovnými krajinami: Chorvátska republika, Maďarská republika, Poľská republika, Rumunsko, Srbsko, Ukrajina

1.2.6. Medzivládne a medzirezortné kultúrne dohody boli podpísané medzi Slovenskou republikou a nasledovnými krajinami: Bulharská republika, Dánske kráľovstvo, Egyptská arabská republika, Filipínska republika, Fínska republika, Francúzska republika, Grécka republika, Holandské kráľovstvo, Chorvátska republika, Indická republika, Irán, Belgicko, Izrael, Japonsko, Juhoafrická republika, Kanada, Kórejská ľudovodemokratická republika, Veľkovoľvodstvo Luxemburské, Maďarská republika, Maltská republika, Nemecká spolková republika, Nórsko, Portugalská republika, Rumunsko, Ruská federácia, Slovinsko, Talianska republika, Spojené štáty americké, Španielske kráľovstvo, Čínska ľudová republika, Rakúska republika, Poľská republika, Česká republika, Ukrajina, Bieloruská republika, Číska republika Uzbeká republika

V zmysle zákona č. 474/2005 o Slovákoch žijúcich v zahraničí odporúčame, aby vláda Slovenskej republiky do roku 2015 aj naďalej uzatvárala medzinárodné a medzištátne dohody napomáhajúce realizáciu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a v rámci nich zabezpečovaniu ochrany Slovákov žijúcich v zahraničí.

Do konzultácií v prípravných fázach týchto dohôd odporúčame obsiahnuť aj predstaviteľov slovenských menšín a komunit žijúcich v predmetných štátoch a lokalitách.

Zmiešané medzivládne komisie

V časovom horizonte do roku 2015 je potrebné v maximálnej možnej miere využívať značný potenciál zmiešaných medzivládnych komisií, ktoré sa na svojich zasadnutiach v rámci svojich kompetencií zaoberajú aj otázkami menšín a problematikou týkajúcou sa Slovákov žijúcich v zahraničí. Ide predovšetkým o nasledovné komisie:

- Zmiešaná slovensko-maďarská komisia pre záležitosti menšín
- Zmiešaná komisia Slovenskej republiky a Maďarskej republiky pre otázky kultúry a tlače
- Zmiešaná slovensko-maďarská komisia pre cezhraničnú spoluprácu
- Zmiešaná slovensko-maďarská komisia pre otázky vzdelávania, vedy, športu a mládeže
- Zmiešaná slovensko-maďarská komisia pre otázky hospodárskej spolupráce
- Medzivládna slovensko-ukrajinská komisia pre národnostné menšiny, školstvo a kultúru
- Zmiešaná slovensko-bavorská medzivládna komisia

V záujme slovenských národnostných menšín v Českej republike a Poľsku je vytvorenie zmiešaných medzivládnych komisií pre záležitosti menšín.

2. Ciele štátnej politiky

Strategickým cieľom štátnej politiky starostlivosti je vytvárať podmienky na podporu krajských komunit so zámerom zachovať jazykovú, kultúrnu a náboženskú identitu Slovákov žijúcich v zahraničí. Pri napĺňaní strategického cieľa je prvoradým nástrojom správne stanovenie priorít pri využití všetkých prostriedkov, ktoré má Slovensko pre danú oblasť k dispozícii. Štátnopolitickým záujmom Slovenskej republiky je starostlivosť

o príbuzenskú menšinu, ochrana práv a záujmov krajanov na základe medzinárodného práva a platných bilaterálnych dohôd. Vstupom do Európskej únie musia hlavné ciele štátnej politiky v oblasti starostlivosti o krajanov vychádzať z jej európskej dimenzie, z európskeho princípu riešenia záležitostí národnostných menšín a migrantov. V rámci stredoeurópskeho priestoru je potrebné zdôrazniť aj regionálnu dimenziu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v okolitých krajinách, predovšetkým podporou cezhraničnej spolupráce.

Pri realizovaní jednotlivých krokov zameraných na podporu slovenských komunít v zahraničí je rešpektovaná:

- zásada rovnakého zaobchádzania, ktorou sa rozumie zákaz diskriminácie pri poskytovaní štátnej podpory z dôvodu pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, viery a náboženstva, politického či iného zmýšľania, sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia,
- zásada teritoriality, ktorou sa rozumie rešpektovanie územnej zvrchovanosti a celistvosti štátu, ktorého je Slovák žijúci v zahraničí občanom alebo na ktorého území má Slovák žijúci v zahraničí pobyt,
- zásada špecifického prístupu, ktorou sa rozumie prihliadanie na špecifické potreby Slovákov žijúcich v zahraničí v jednotlivých štátoch s cieľom zachovania a rozvíjania slovenskej identity, kultúry, jazyka a kultúrneho dedičstva v týchto štátoch.

Slovenská republika bude podporovať slovenské komunity v zahraničí, ktoré rôznymi spôsobmi pracujú v jej záujme. Tieto aktívne propagujú Slovensko, prezentujú jeho kultúru a vytvárajú veľkú časť spoločnej integrálnej kultúry. V krajanskej tlači a v médiách krajín, v ktorých žijú, bránia slovenské záujmy, propagujú turizmus, nadväzujú mnohoraké vzťahy vrátane obchodných. Slováci v zahraničí organizujú rôzne finančné zbierky pre kultúrne, náboženské a charitatívne inštitúcie na Slovensku, podporujú finančne a organizačne rôzne delegácie a študentov, prijímajú politické a športové návštevy zo Slovenska. Intenzívne spolupracujú so zastupiteľskými a konzulárnymi úradmi SR v zahraničí. Slovenská republika vníma vzťahy so svojou diaspórou ako dvojstranné a dvojsmerné a zároveň obojstranne výhodné a plne oceňuje prínos Slovákov žijúcich v zahraničí pre podporu jej záujmov v rámci medzinárodného spoločenstva. Slovenská republika si uvedomuje veľký potenciál, ktorý naši krajania vo vzťahu k SR predstavujú. Z tohto pohľadu je významná predovšetkým spolupráca Slovákov žijúcich v zahraničí s rezortom hospodárstva, s jeho obchodno-ekonomickými oddeleniami zastupiteľských úradov SR v zahraničí /OBEO/, so Slovenskou agentúrou pre rozvoj investícií a obchodu /SARIO/ a so Slovenskou agentúrou pre cestovný ruch /SACR/ s cieľom využitia ich potenciálu v prospech Slovenska. V tomto kontexte je však potrebné iniciovať aj záujem samotných Slovákov žijúcich v zahraničí o takúto formu spolupráce.

3. Analýza súčasného stavu

Podľa oficiálnych cenзов, odhadov zastupiteľských úradov SR a krajanských organizácií v súčasnosti žije vo viac ako 50 krajinách sveta približne 2 200 000 osôb a ich potomkov hlásiacich sa k slovenskému pôvodu. Tento stav zapríčinili viaceré migračné vlny, prebiehajúce od konca 17. storočia až po súčasnosť. V zahraničí sa tak vytvorili početné menšiny a komunity, ktorých národné povedomie a národno-kultúrna identita vo veľkej miere závisí od rozvíjania vzťahov so Slovenskom, vzájomnej spolupráce, od podpory Slovenska v oblasti ich práv a oprávnených požiadaviek.

Migračné ukazovatele naznačujú trend ďalšieho početného nárastu slovenských komunít vo svete, a to najmä v európskych krajinách so silnejšou ekonomikou. Novým fenoménom s hospodárskym i spoločenským prínosom pre SR môže byť aj spätný pohyb – návrat

Slovákov žijúcich v zahraničí na Slovensko. V tomto procese je však potrebné vytvárať štrukturálne podmienky pre ich návrat a uvažovať o intenzívnejších a do istej miery inštitucionalizovaných aktivitách pri snahe o motivovanie ľudí, ktorí sa vysťahovali zo Slovenska.

Slovenské menšiny a komunity v ostatnom období v dôsledku mnohých politických zmien vo svete prekonali umelo vytvorenú bariéru a obnovili prirodzené kontakty so Slovenskom, čím sa posilnili predpoklady na ich zachovanie a rozvoj v zámorí a v západnej Európe a revitalizáciu v strednej a juhovýchodnej Európe.

Voľný pohyb osôb vytvoril zo slovenského sveta dynamické, neustále a rýchlo sa meniace slovenské spoločenstvo, pôsobiace v netradičných prísťahovaleckých krajinách, zhromažďujúce sa do nových organizácií a etablujúce sa vo významných profesiách a funkciách. Je preto nevyhnutné, aby SR reagovala na tieto skutočnosti operatívne a pružne, v záujme obojstranne prospešnej súčinnosti.

Všetky menšiny a komunity majú niekoľko jednotiacich prvkov, ale pre každú z nich je charakteristická aj jedinečnosť, neopakovateľnosť, a teda aj potreba diferencovaného prístupu.

3.1. Slovenské národnostné menšiny v strednej a juhovýchodnej Európe

Status národnostných menšín, zakotvený v zákonoch, majú Slováci žijúci v okolitých krajinách strednej a juhovýchodnej Európy. Prevažne ide o menšiny dlhodobo žijúce na území krajín strednej a juhovýchodnej Európy s hlbokými kultúrnymi tradíciami, vlastnou národnostnou inteligenciou, s rozvetveným systémom spolkového života, ktorý je prevažne národnostne homogénny. Ojedinele majú vlastnú štruktúru samosprávy a viac či menej rozvinutý systém slovenského národnostného školstva (Srbsko, Rumunsko, Ukrajina, Chorvátsko, Maďarsko, Poľsko). Slovenské komunity v Poľsku a na Ukrajine nevznikli migrovaním slovenského obyvateľstva, ale zmenou hraníc Československej republiky. V súvislosti s aktuálnymi procesmi v slovenských komunitách v krajinách strednej a juhovýchodnej Európy (asimilácia a migrácia za prácou) môžeme v budúcnosti očakávať postupné znižovanie počtu osôb hlásiacich sa k slovenskej národnosti.

Špecifické postavenie v rámci tejto skupiny zaujíma slovenská národnostná menšina v Českej republike, ktoré je podmienené historickým prelínaním, územnou, jazykovou a kultúrnou blízkosťou, existenciou spoločného štátu do roku 1993 a priestorovým rozptýlením po území celej ČR. Bez formalizmu možno zdôrazniť stále prítomnú duchovnú blízkosť obidvoch národov a česko-slovenskú vzájomnosť. Slováci v ČR sú zároveň najpočetnejšou slovenskou menšinou v krajinách Európy.

Je potrebné zdôrazniť, že zachovanie a rozvoj týchto národnostných menšín je v prvom rade úlohou krajín, v ktorých Slováci žijú a ktorých sú občanmi. Úlohou slovenskej strany a ÚSZZ bude intenzívne sledovať politiku štátov voči svojim národnostným menšinám, menovite voči slovenskej národnostnej menšine v týchto štátoch žijúcej a pôsobiacej a taktiež plnenie podpísaných medzinárodných a medzivládnych dokumentov v oblasti zabezpečovania práv národnostných menšín.

3.2. Slovenské komunity v západnej Európe a zámorí

Tieto komunity sú bez právneho statusu menšiny a tvoria početnú väčšinu slovenského zahraničia. Delia sa na tri skupiny:

1.) Potomkovia vystaľovalcov a emigrantov, ktorí žijú v tradičných prisťahovaleckých krajinách západnej Európy a zámoria, stratili výhodu pôvodného lokálneho sústredenia, sú značne asimilovaní, jednotiaci aspekt materinského jazyka sa stratil, ale vzťah ku krajine svojich predkov a hrdosť na svoj slovenský pôvod u nich pretrvávajú. V zámorských krajinách (najmä v USA a Kanade) sa združujú v spolkoch s dlhoročnou tradíciou, ktoré majú svoje odbočky v jednotlivých štátoch a provinciách. V niektorých krajinách sa združujú v početných neštruktúrovaných organizáciách, v menšine krajín pôsobí len jeden spolok s teritoriálnym obmedzením. Sporadicky sú medzi nimi aj národnostne zmiešané spolky.

2.) Migračná vlna po roku 1989 smerovala predovšetkým do krajín západnej Európy, ale i do netradičných zámorských destinácií. Tvoria ju predovšetkým príslušníci mladej a strednej generácie, absolventi slovenských stredných a vysokých škôl, so živými väzbami na domovinu, s hlbokými znalosťami slovenských reálií a kultúry. Po vytvorení organizácií sa sústreďujú predovšetkým na prezentáciu Slovenska, na vytváranie vzájomných kontaktov. I keď je predpoklad, že ich pôsobenie v nových domovských krajinách nie je definitívne, vytvárajú vhodné organizačné zázemie pre prezentáciu SR vo svete. Zároveň sú však členovia tejto skupiny v prvom rade zameraní na vytvorenie individuálneho materiálneho zázemia a ich potomkom bez vhodnej motivácie hrozí strata národnej a jazykovej identity.

3.) Migračná vlna po vstupe SR do EÚ po roku 2004 smerovala predovšetkým do tzv. starých krajín EÚ, do západnej, južnej a severnej Európy (pozn. – vznik nových veľkých komunít vo Veľkej Británii, Írsku, Španielsku, Taliansku, Belgicku, Holandsku či na Cypre). Tvoria ju už výlučne občania SR (pozn. – na rozdiel od vlny po roku 1989), príslušníci mladej a strednej generácie, absolventi slovenských stredných a vysokých škôl, so živými neprerušenými väzbami na Slovensko, ktorí majú v rámci priestoru EÚ svoje práva vyplývajúce z členstva SR v EÚ. Túto novú vlnu legálnej a prevažne pracovnej emigrácie umožňuje členstvo SR v EÚ a jednotný, postupne uvoľňovaný trh práce EÚ. U tejto skupiny ide o občanov SR, ktorí si zachovávajú svoje občianstvo, práva a povinnosti z tohto vyplývajúce, udržiavajú intenzívne kontakty so SR a SR je povinná sa o nich starať a poskytovať pomoc v zmysle práv občana SR a občana členského štátu EÚ. U veľkej časti tejto emigrácie je predpoklad zachovávania si slovenského jazyka a kultúry, ako aj návratu do SR.“

4. Tvorba a výkon štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015

4.1. Legislatívna oblasť

Z dôvodu odstránenia nedostatkov, zjednodušenia výkonu starostlivosti SR o svojich krajanov zo strany orgánov štátnej správy SR a pomoci Slovákom žijúcim v zahraničí v oblasti uplatňovania si svojich práv je v legislatívnej oblasti potrebné:

- pripraviť komplexnú novelu zákona č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí. Predmetná novela zákona bude okrem iného riešiť nasledovné okruhy otázok: vymedzenie a spresnenie pojmu Slováka žijúceho v zahraničí, riešenie problematiky vydávania osvedčení Slováka žijúceho v zahraničí osobám so slovenským štátnym občianstvom, odoberanie osvedčení po udelení štátneho občianstva Slovenskej republiky, predkladanie dokladov potrebných pri podávaní žiadostí o vydanie osvedčenia, kompletného doplnenia časti

týkajúcej sa konania o vydanie osvedčenia, zmenu termínu predkladania správy a programu na rokovanie vlády a parlamentu atď;

- navrhnúť do najbližšej novely zákona č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení doplnenie ustanovenia o možnosti dobrovoľného zdravotného poistenia aj pre fyzické osoby, ktoré sú držiteľmi osvedčenia Slováka žijúceho v zahraničí;
- navrhnúť do najbližšej novely zákona č. 333/2004 o voľbách do Národnej rady SR zjednodušenie mechanizmu hlasovania slovenských občanov zo zahraničia a vytvorenie predpokladov na možnosť voliť elektronickou formou. Je potrebné zdôrazniť, že významným krokom smerom k občanom SR žijúcim v zahraničí bola možnosť v ostatných voľbách do NR SR prvýkrát využiť volebné právo prostredníctvom pošty.

4.2. Kultúrno-spoločenská oblasť

Základom vzťahov medzi Slovenskou republikou a Slovákami žijúcimi v zahraničí v kultúrno-spoločenskej oblasti musí byť permanentný dialóg a účasť krajanov v spoločenskom, kultúrnom a ekonomickom živote Slovenskej republiky.

Kultúrne dedičstvo každého národa patrí k základným prvkom jeho identity. V rozvíjajúcom sa spoločenstve národov a regiónov nielen Európy, ale aj širšieho medzinárodného spoločenstva je jedným z garantov jej pretrvávania. Súčasťou slovenskej kultúry je tiež kultúra slovenských menšín a komunít v zahraničí. Kultúrna mnohotvárnosť Slovákov žijúcich v zahraničí obohatená o prvky kultúry prostredia domovskej krajiny je ich osobitým vkladom do celosvetového kultúrneho dedičstva.

V oblasti kultúry Slovákov žijúcich v zahraničí bude ÚSŽZ svojou činnosťou sledovať dosiahnutie dvoch strategických cieľov – zachovanie a zveľad'ovanie ich kultúry a kultúrnych tradícií, ako aj záchranu ich hmotného kultúrneho dedičstva. Oba ciele majú súčasne napomôcť začlenenie kultúrnych a umeleckých aktivít Slovákov žijúcich v zahraničí do kultúrneho diania na Slovensku.

4.2.1. Zachovanie a zveľad'ovanie kultúry a kultúrnych tradícií

ÚSŽZ v rámci svojich kompetencií vyplývajúcich zo zákona, v spolupráci s príslušnými rezortmi a s kultúrnymi inštitúciami na Slovensku bude naplňovať tento strategický cieľ nasledovnými prostriedkami:

- prezentáciou všetkých zložiek tvorivej činnosti Slovákov žijúcich v zahraničí a jej výsledkov, t.j. literatúry, dramatického umenia, hudobného umenia, výtvarného umenia a vydavateľských aktivít na území Slovenska a podporou tejto prezentácie v ich domovských krajinách;
Časový rámec: priebežne
- vytvorením databázy významných osobností slovenského pôvodu z oblasti vedy, umenia a kultúry a ich predstavovaním slovenskej verejnosti formou besied, výstav, prezentácií;
Časový rámec: priebežne
- metodickou a finančnou podporou existujúcich folklórnych a divadelných súborov, t.j. organizovaním metodických kurzov pre choreografov, režisérov, divadelných ochotníkov, hudobníkov a tanečníkov;

Časový rámec: priebežne

- vysielaním odborníkov zo Slovenska – metodikov, choreografov, dirigentov, etnografov do prostredia slovenských menšín v zahraničí prostredníctvom Ministerstva kultúry SR;
Časový rámec: priebežne
- poskytovaním finančných dotácií na úhradu nákladov spojených s využívaním priestorov v domovských krajinách pre krajské organizácie, umelecké a folklórne súbory;
Časový rámec: priebežne
- prezentáciou krajských folklórnych súborov, skupín a sólistov na folklórnych festivaloch, prehliadkach a kultúrnych podujatiach na Slovensku, hosťovaním krajských divadelných súborov, speváckych zborov a hudobných skupín s osobitným dôrazom na deti a mládež;
Časový rámec: priebežne
- podporou existujúcich a novo vznikajúcich galérií slovenského výtvarného umenia v zahraničí so stálymi i periodickými výstavami;
Časový rámec: priebežne
- finančnou podporou vydavateľských aktivít slovenských spolkov a vydavateľstiev v zahraničí pri vydávaní ich časopiseckej a knižnej produkcie;
Časový rámec: priebežne
- dopĺňovaním fondov ústredných slovenských knižníc knižnými a časopiseckými titulmi z produkcie Slovákov žijúcich v zahraničí a súčasne hľadaním možností ich predaja vo vytypovaných kníhkupectvách na Slovensku;
Časový rámec: priebežne
- zabezpečovaním účasti vydavateľstiev Slovákov žijúcich v zahraničí, resp. vydavateľstiev, ktoré sa zameriavajú na vydávanie slovacikálnej knižnej produkcie v zahraničí na knižných veľtrhoch na Slovensku a na veľtrhoch v krajinách EÚ;
Časový rámec: priebežne
- vydaním doplneného textu publikácie Sprievodca slovenským zahraničím (2000), v tlačenej aj elektronickej podobe, s pravidelnou aktualizáciou v 5-ročných intervaloch;
Časový rámec: 2010, 2015
- v krajinách s príchodom mladej generácie zo Slovenska migrujúcej v dôsledku pracovných príležitostí a štúdií v zahraničí, v spolupráci so zastupiteľskými úradmi SR, generálnymi konzulátmi SR a slovenskými inštitútmi, organizovaním podujatí spojených s prezentáciou slovenskej kultúry a podporou ich aktivít v spoločenskom živote – v spolkoch, kluboch a folklórnych súboroch;
Časový rámec: priebežne
- zasielaním a distribúciou slovenských filmov v slovenských komunitách v zahraničí;
Časový rámec: priebežne
- organizovaním zbierky kníh a časopisov pre potreby Slovákov žijúcich v zahraničí;
Časový rámec: priebežne

- každoročným organizovaním Dní Slovákov žijúcich v zahraničí /ďalej len “dni“/ na Slovensku v jednotlivých regiónoch Slovenska, v spolupráci s VÚC, mestskými a obecnými úradmi, s výnimkou roka konania Svetového festivalu slovenskej mládeže, ktorého hlavnou organizátorkou je Matica slovenská. Program dní bude vždy spojený so širšou prezentáciou kultúry a umenia a s nadväzovaním kontaktov medzi prezentovanými krajanškými komunitami a podnikateľskými subjektmi, ako aj cestovnými kanceláriami regiónu, v ktorom sa dni konajú s cieľom zvýšenia cestovného ruchu a turistiky, resp. agroturistiky v jednotlivých regiónoch Slovenska;
Časový rámec: 2008, 2009, 2010, 2012, 2013, 2014
- podieľaním sa na organizovaní Svetového festivalu slovenskej mládeže, ktorého hlavným organizátorom je Matica slovenská;
Časový rámec: v roku jeho organizovania Maticou slovenskou

4.2.2. Záchrana hmotného kultúrneho dedičstva

ÚSŽZ, ktorému bolo zo zákona uložené koordinovať a zabezpečovať v rámci štátneho informačného systému dokumentačnú činnosť o Slovákoch žijúcich v zahraničí, podporovať a spolupracovať pri zhromažďovaní, ochrane, vedeckom a odbornom zhodnocovaní hmotných a duchovných dokumentov so zameraním na Slovákov žijúcich v zahraničí, bude realizovať tieto úlohy nasledovnými prostriedkami:

- vybudovaním centrálnej databázy informácií o duchovných a hmotných dokumentoch týkajúcich sa dejín, jazyka, kultúry a spôsobu života Slovákov v zahraničí, ktoré sa nachádzajú v archívoch, múzeách a inštitúciách na Slovensku;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ, MK SR (Slovenská národná knižnica, Slovenské národné múzeum /ďalej len „SNM“, Slovenský národný archív, Univerzitná knižnica), Slovenská akadémia vied, Matica slovenská
Časový rámec: 2010
- podporou projektov Slovákov žijúcich v zahraničí, ktoré smerujú k vytvoreniu obdobnej databázy o dokumentoch, ktoré vytvorili a uchovávajú vo svojich domovských krajinách;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- odbornou pomocou múzeám, pamätným izbám a pamiatkam tradičnej ľudovej kultúry vybudovaným v prostredí slovenských menšín a komunít vo svete;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ, MK SR (SNM)
Časový rámec: priebežne
- iniciovaním a podporou vedecko-výskumných projektov, ale aj ročníkových, diplomových a doktorandských prác zameraných na problematiku dejín, jazyka, kultúry a spôsobu života Slovákov žijúcich v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ, MŠ SR, SAV
Časový rámec: priebežne
- finančným podporovaním akvizície dokumentov o histórii, jazyku, kultúre a spôsobe života Slovákov žijúcich v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ

Časový rámec: priebežne

- zriadením expozície dejín, vyst'ahovalectva a života Slovákov žijúcich v zahraničí v rámci novej expozície slovenských dejín a života Slovákov na Bratislavskom hrade, v ktorej by sa sústredila dokumentačná, muzeálna a vedecko-výskumná činnosť zameraná na problematiku vyst'ahovalectva, histórie, kultúry a spôsobu života Slovákov žijúcich v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: MK SR
Časový rámec: 2011
- vybudovaním Pamätníka (pomníka/monumentu) slovenského vyst'ahovalectva v Bratislave venovaného pamiatke vyst'ahovalcov, ktorí z rôznych dôvodov opúšťali rodnú zem;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚV SR, MK SR, Bratislavský samosprávny kraj
Časový rámec: 2010

4.2.2.1. Zriadenie expozície dejín, vyst'ahovalectva a života Slovákov žijúcich v zahraničí v rámci novej expozície slovenských dejín a života Slovákov na Bratislavskom hrade

Expozícia dejín, vyst'ahovalectva a života Slovákov žijúcich v zahraničí ako ústredné dokumentačné centrum Slovákov žijúcich v zahraničí s primeraným finančným, personálnym a priestorovým zabezpečením bude pôsobiť v rámci Slovenského národného múzea v štruktúre MK SR na Bratislavskom hrade.

Základné poslanie dokumentačného centra - cieľavedome zhromažďovať, ochraňovať, vedecky a odborne spracovávať, využívať a sprístupňovať hmotné dokumenty so zameraním na Slovákov žijúcich v zahraničí.

Základný zbierkový fond budú tvoriť dokumenty, archiválie a muzeálne predmety zo zbierok Úseku dokumentácie histórie a života Slovákov v zahraničí Historického múzea Slovenského národného múzea, zbierky a dary Slovákov žijúcich v zahraničí.

Expozícia bude disponovať informačnou databázou o existujúcich fondoch s danou tematikou v ďalších inštitúciách na Slovensku, databázou o vedecko-výskumných úlohách vedeckých pracovísk SAV (najmä Ústav etnológie, Jazykovedný ústav, Historický ústav), ako aj databázou informácií o dokumentačných zbierkach Slovákov v diaspóre, ktoré sa v zahraničí postupne spracovávajú.

Muzeálna časť zbierok bude slúžiť aj na postupné vybudovanie stálej expozície slovenského vyst'ahovalectva a života Slovákov žijúcich v zahraničí.

Inštitucionálna zodpovednosť: MK SR

Časový rámec: 2011

4.2.3. Prezentácia slovenského umenia a slovenskej kultúry na podujatiach organizovaných slovenskými spolkami a organizáciami v zahraničí

Slovenská republika v rámci grantového systému MK SR PRO SLOVAKIA – Prezentácia umenia a kultúry v zahraničí, podporí každoročne prezentácie slovenských významných umelcov, prípadne umeleckých a folklórnych telies na významných podujatiach a festivaloch so zacielením na krajanské komunity.

Inštitucionálna zodpovednosť: MK SR

Časový rámec: každoročne od r. 2009

4.3. Výchovo-vzdelávacia oblasť

Znalosť jazyka je jednou zo základných podmienok udržiavania národného povedomia. Je zároveň aj základným antiasimilačným nástrojom pri uchovávaní slovenského života v jednotlivých slovenských komunitách v zahraničí. V záujme zastavenia klesajúcej tendencie znalosti slovenčiny je potrebné osobitnú pozornosť venovať podpore slovenského národnostného školstva vo všetkých jeho formách, na všetkých jeho stupňoch a všemožne sa zamerať na prácu s deťmi a mládežou podľa stavu a potrieb danej komunity. Výsledkom tohto kroku bude jeho skvalitnenie a revitalizácia.

V prevažnej väčšine krajín sa slovenské deti neučia svoj materinský jazyk v rodine, keďže vyrastajú v zmiešaných manželstvách s dominantným jazykom krajiny, v ktorej žijú. Úlohu osvojenia si materinského jazyka by mali suplovať rôzne formy inštitucionálneho vzdelávania. V záujme prehĺbenia národného povedomia detí a mládeže v krajinách, kde nefunguje systém národnostného školstva a materinská reč sa z domáceho prostredia vytráca, je potrebné zvýšiť a rozšíriť pomoc všetkými dostupnými formami výučby slovenského jazyka. Tým by sa prehĺbil vzťah detí ku krajine svojich predkov a jej kultúre a zabezpečila by sa kontinuita existencie slovenských komunít v zahraničí. Základným stupňom inštitucionálneho vzdelávania je materská škola, a preto je potrebné pomoc orientovať na podporu výučby slovenského jazyka v predškolských zariadeniach.

Cieľom pomoci krajanským komunitám prostredníctvom vzdelávania v slovenskom jazyku bude aj zvýšenie úrovne a významu krajanov vo všetkých oblastiach života v domovských krajinách vrátane rozvoja slovenskej inteligencie vo svete. Osobitnú pozornosť je preto potrebné venovať podpore výučby slovenčiny v rámci vysokého školstva v domovských krajinách, ako aj udeľovaniu štipendií vlády SR pre krajanov študujúcich na Slovensku.

V rámci disponibilných zdrojov je potrebné poskytnúť finančné prostriedky podľa požiadaviek na podporu výstavby a renováciu školských a internátnych zariadení slúžiacich Slovákom žijúcim v zahraničí mimo grantového systému ÚSZZ a vytvárať podmienky pre riešenie investičných zámerov v budúcnosti.

Na dosiahnutie všeobecných cieľov vo výchovo-vzdelávacej oblasti je potrebné:

- zvýšiť počet pridelených štipendií, rozšíriť skladbu štipendijných študijných odborov v zmysle potrieb komunít, s dôrazom na ich uplatnenie na trhu práce v domovskej krajine a s dôrazom na prínos pre vysielajúcu komunitu;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR
Časový rámc: priebežne od roku 2011
- zapracovať problematiku národnostného školstva a vzdelávania do medzinárodných dohôd, bilaterálnych medzivládnych a medzirezortných programov a do agendy relevantných odborných komisií a pracovných skupín a zabezpečiť účasť krajanských organizácií pri tvorbe a výkone medzivládnych dohôd;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR, MZV SR, MK SR, ÚSZZ
Časový rámc: priebežne do roku 2015
- zabezpečiť realizáciu Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry v zmysle uznesenia vlády SR č. 487 z 26. mája 2004

Inštitucionálna zodpovednosť: ÚV SR, ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne od roku 2009

- iniciovať podpísanie bilaterálnych dohôd v oblasti uznávania diplomov absolventov slovenských vysokých škôl pre potreby ďalšieho štúdia;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR, ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne do roku 2015
- rozšíriť možnosti pre účastníkov letných vzdelávacích a poznávacích pobytov z radov Slovákov žijúcich v zahraničí usporadúvaných Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ
Časový rámec: 2009
- pripraviť analýzu aktuálneho stavu a potrieb v oblasti slovenského školstva a vzdelávania v slovenskom jazyku v prostredí slovenských menšín a komunít v zahraničí a vypracovať návrhy riešení problémov v spolupráci s odbornou Komisiou pre školstvo a vzdelávanie pri ÚSŽZ, na ktorej práci sa podieľajú odborníci Ministerstva školstva SR, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a zástupcovia školských inštitúcií a vzdelávacích zariadení Slovákov žijúcich v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR v spolupráci s ÚSŽZ a so slovenskými spolkami a organizáciami v zahraničí
Časový rámec: 2010
- organizovať konferencie, odborné semináre a pracovné rokovania zamerané na aktuálne problémy školstva a vzdelávania Slovákov žijúcich v zahraničí s aktívnou účasťou zástupcov krajských komunít;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR, ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- skvalitniť a prehĺbiť informovanosť o možnostiach výučby slovenského jazyka, štúdia na slovenských vysokých školách, účasti na kurzoch, školeniach, seminároch, e-learningových programoch a iných výchovno-vzdelávacích aktivitách;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR, Slovenské inštitúty v zahraničí, ÚSŽZ
Časový rámec: 2009
- podporovať výskum vysokých škôl zaoberajúcich sa dejinami a životom Slovákov v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR, SAV
Časový rámec: 2012
- zaradiť do osnov výučby dejepisu na základných a stredných školách v Slovenskej republike problematiku dejín a súčasného života slovenských menšín a komunít v zahraničí a tým podporovať u detí na Slovensku povedomie o Slovákoch žijúcich v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR
Časový rámec: 2015
- iniciovať a podporovať výučbu slovakistiky na univerzitách v krajinách, v ktorých žijú Slováci;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR

Časový rámec: priebežne

- poskytovať Slovákom žijúcim a študujúcim v zahraničí do 30 rokov pôžičky na štúdium s podmienkou návratu na Slovensko a stanovením termínu návratnosti finančných prostriedkov;

Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR

Časový rámec: 2012

Na dosiahnutie cieľov v krajinách s istým systémom fungujúceho slovenského národnostného školstva (Srbsko, Rumunsko, Ukrajina, Poľsko, Maďarsko) je potrebné:

- zabezpečiť vysielanie učiteľov ZŠ, SŠ a lektorov slovenského jazyka s prihliadnutím na potreby a požiadavky slovenských škôl;

Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR

Časový rámec: postupné zvyšovanie počtov vysielaných učiteľov do roku 2015

- zabezpečiť odborné doškoľovania pedagógov krajanských škôl a metodickú pomoc aj v krajine ich pôsobenia;

Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR

Časový rámec: priebežne

- prostredníctvom grantového systému ÚŠZZ podporovať vypracovávanie učebných pomôcok (učebníc, CD a príručiek) odborníkmi a vzdelávacími inštitúciami z krajanských komunit, pod gesciou MŠ SR zvýšiť priamu pomoc v školskej i mimoškolskej výučbe slovenského jazyka zasielaním učebníc, doplnkovej a lexikálnej literatúry, audiovizuálnych materiálov a pomôcok, ako i pomoc pri zabezpečovaní učebníc a učebných pomôcok zvýhodneným nákupom zo Slovenska;

Inštitucionálna zodpovednosť: ÚŠZZ

Časový rámec: priebežne

- rozšíriť prístup k zdokonaľovaniu sa v slovenskom jazyku prostredníctvom nových informačných technológií, e-learningových programov, dopracovaním a realizovaním nových foriem výučby slovenčiny ako cudzieho jazyka s dôrazom na mladú generáciu;

Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR

Časový rámec: priebežne

- zvýšiť kvalitu výučby materinského jazyka aj zapojením vyslaných lektorov slovenského jazyka do mimoškolskej jazykovej výučby zabezpečovanej krajanskými spolkami a organizáciami;

Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR

Časový rámec: priebežne

- zriadiť väčší počet lektorátov slovenského jazyka v krajinách a lokalitách s vyšším počtom Slovákov tam žijúcich, v ktorých doposiaľ neboli zriadené a týmto spôsobom im umožniť získať vysokoškolské vzdelanie v odbore slovenský jazyk v domovskej krajine;

Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR

Časový rámec: 2011

- navrhnuť a realizovať mechanizmus udeľovania motivačných štipendií pre žiakov slovenských základných a stredných škôl vo svete, ako aj študentov vysokých škôl študujúcich slovenský jazyk vo svojej domovskej krajine;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR
Časový rámec: 2009
- vysielat' študentov pedagogických vysokoškolských odborov zo SR na stážovanie, resp. výkon pedagogickej praxe do slovenských škôl v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR
Časový rámec: 2015

Na dosiahnutie cieľov v krajinách, kde nie je systém slovenského národnostného školstva, je potrebné:

- podporovať všetkými dostupnými prostriedkami vznik, rozvoj a chod predškolských zariadení s výučbou slovenského jazyka a zabezpečiť vysielanie učiteľov MŠ do týchto zariadení;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR
Časový rámec: priebežne
- zabezpečiť vysielanie učiteľov slovenčiny do krajín, v ktorých hrozí definitívna jazyková asimilácia, pretrvávajú záujem o vyučovanie slovenčiny a do ktorých sa doteraz učitelia nevysielali;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR
Časový rámec: priebežne
- zvýšiť priamu pomoc v mimoškolskej výučbe slovenského jazyka zabezpečovaním učebníc, doplnkovej a lexikálnej literatúry, audiovizuálnych materiálov a pomôcok a poskytovaním dotácií na krytie nájomného v priestoroch využívaných na výučbu slovenčiny;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR, ÚSZZ
Časový rámec: priebežne
- rozšíriť prístup k zdokonaľovaniu sa v jazyku prostredníctvom nových informačných technológií, dopracovaním a realizovaním nových foriem výučby slovenčiny ako cudzieho jazyka s dôrazom na mladú generáciu;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR
Časový rámec: priebežne
- zriadiť lektoráty slovenského jazyka v krajinách a lokalitách s vyšším počtom Slovákov žijúcich v zahraničí, v ktorých doposiaľ neboli zriadené a týmto spôsobom im umožniť získať vysokoškolské vzdelanie v odbore slovenský jazyk v domovskej krajine;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR
Časový rámec: 2011

4.4. Vedecko-výskumná oblasť

Kultúra a život Slovákov žijúcich v zahraničí je dlhodobým predmetom záujmu slovenskej vedeckej obce, predovšetkým etnológov, jazykovedcov a historikov. Uskutočnilo sa množstvo

vedeckých výskumov, na ktorých základe vznikli viaceré odborné publikácie. Napriek tomuto záujmu neboli dostatočne preskúmané všetky dôležité lokality ich usídlenia a oblasti kultúry.

V niektorých krajinách vznikli a aktívne pracujú slovenské spolky a inštitúcie, ktorých činnosť je zameraná na výskum histórie a kultúry slovenskej komunity v danej krajine. Vytvárajú bohatú a pestrú edičnú činnosť a ich aktivity sú koordinované so slovenskými vedeckými pracoviskami. Ich výskumná činnosť je však závislá od finančnej podpory zo Slovenskej republiky.

Cieľom štátnej politiky SR je podpora vedeckých projektov zameraných na výskum slovenskej kultúry a histórie krajských komunít v zahraničí, podpora ich vlastného vedeckého potenciálu a vzájomnej spolupráce s vedeckými inštitúciami na Slovensku. Považujeme za dôležité obnoviť záujem slovenskej vedeckej obce o Slovákov žijúcich v zahraničí a prostredníctvom ich práce zachytiť túto jedinečnú súčasť slovenskej kultúry a prezentovať ju slovenskej verejnosti.

Na dosiahnutie týchto cieľov vo vedecko-výskumnej oblasti je potrebné:

- podporovať výskum kultúrneho dedičstva Slovákov žijúcich v zahraničí formou pomoci krajským výskumným pracoviskám, podporovať ich zriaďovanie a činnosť;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR, MK SR, ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- podporovať výskum slovenského jazyka, ako ho používajú Slováci v zahraničí v rôznych krajinách, pričom výstupom výskumu by malo byť encyklopedické dielo;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra, SZSZ
Časový rámec: od roku 2009 priebežne
- podporovať výskum literárnej tvorby Slovákov žijúcich v zahraničí a vydávanie žánrových antológií;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ, Literárne informačné centrum, SZSZ
Časový rámec: do roku 2009 priebežne
- podporovať výskum, poskytovať metodickú a odbornú pomoc v prostredí Slovákov žijúcich v zahraničí v spolupráci s MK SR;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR, MK SR, SAV
Časový rámec: priebežne
- podporovať vedeckú edičnú činnosť v slovenskom jazyku a zabezpečovať distribúciu jej súčasnej produkcie vydávanej v zahraničí aj pre ústredné slovenské knižnice;
Inštitucionálna zodpovednosť: MK SR, ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- podporovať realizáciu spoločných vedeckých a odborných podujatí slovenských výskumných inštitúcií v zahraničí a na Slovensku;
Inštitucionálna zodpovednosť: MŠ SR, SAV, ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- spolupracovať so Slovenskou akadémiou vied a ďalšími vedeckými a odbornými slovenskými pracoviskami v oblasti vedy a výskumu v krajskej problematike;

Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne

4.5. Mediálna a informačná oblasť

Jednou z hlavných úloh ÚSŽZ je zabezpečovať nepretržitý, flexibilný, viacdimenziálny, obsahovo pestrý a vyčerpávajúci tok informácií medzi Slovenskou republikou a slovenskými komunitami, spolkami, združeniami, menšinami i jednotlivcami vo svete.

Štvrťročník Slovenské zahraničie, ktorý vydáva ÚSŽZ, bude informovať o práci a aktivitách úradu v súčinnosti s podpredsedom vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny, rezortmi vlády Slovenskej republiky, Kanceláriou prezidenta SR, NR SR a samosprávnymi krajinami a súčasne bude prinášať aktuálnu publicistiku a analytické príspevky o živote a práci Slovákov vo svete a o vzťahu Slovenska k nim. Slovenské spolky a komunity v zahraničí prostredníctvom časopisu budú informované o najdôležitejších politických, kultúrnych a spoločenských udalostiach na Slovensku. Podľa potreby a spoločenskej požiadavky budú do periodika zaradované nové aktuálne rubriky, čitateľsky prítiahlivé žurnalistické žánre, kvalitné dokumentačné a fotografické materiály.

Na dosiahnutie cieľov v mediálnej a informačnej oblasti je potrebné:

- vydávať časopis Slovenské zahraničie ako mesačník;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ
Časový rámec: od r. 2009 priebežne
- v časopise Slovenské zahraničie informovať o nových slovenských komunitách, spolkoch a menšinách so svete a o ich aktivitách;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- pri tvorbe časopisu spolupracovať so širokým domácim a zahraničným autorským zázemím, s krajaňskými spolkami a organizáciami;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- pri tvorbe časopisu Slovenské zahraničie spolupracovať so zastupiteľskými úradmi, so slovenskými inštitútmi, lektorátmi slovenského jazyka a kultúry v zahraničí a všetkými krajaňskými médiami;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ, MZV SR, MŠ SR
Časový rámec: priebežne
- pri tvorbe časopisu a web stránky úradu spolupracovať s odborníkmi v oblasti elektronických a tlačových médií;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- poskytovať monitoring domácej slovenskej tlače a sprístupnenie kompletných servisov TASR za zvýhodnených finančných podmienok pre všetky organizácie Slovákov v zahraničí s možnosťou ich ďalšieho využitia pre vysielanie, tlačoviny, weby;
Inštitucionálna zodpovednosť: TASR, ÚSŽZ

Časový rámec: priebežne od r. 2009

- iniciovať kooperáciu medzi krajauskými médiami navzájom;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚŠŽŽ
Časový rámec: priebežne
- vytvárať systém stálych korešpondentov a dopisovateľov z radov Slovákov žijúcich v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚŠŽŽ
Časový rámec: priebežne
- skvalitňovať a inovovať webovú stránku ÚŠŽŽ;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚŠŽŽ
Časový rámec: priebežne
- zabezpečovať nepretržitú informovanosť slovenského zahraničia o koncepcii a praktických krokoch štátnej politiky voči krajanom a súčasne zabezpečovať pravidelné informovanie slovenskej verejnosti o živote krajauských spoločenstiev, spolkov a komún v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚŠŽŽ
Časový rámec: priebežne
- spolupracovať so Svetovým združením Slovákov v zahraničí pri zabezpečovaní komunikácie so slovenským svetom v zahraničí prostredníctvom vzájomnej výmeny materiálov medzi portálmi ÚŠŽŽ a SZSZ a ich vzájomným zverejňovaním na obidvoch internetových stránkach; na základe tohto prepojenia poskytovať praktické informácie pre Slovákov žijúcich v zahraničí v oblasti daní, sociálneho zabezpečenia, zdravotného poistenia, atď;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚŠŽŽ, SZSZ
Časový rámec: priebežne
- v spolupráci s MK SR zabezpečiť finančné prostriedky na realizáciu projektu blokového satelitného televízneho vysielania pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Výber umeleckej a dokumentárnej tvorby prispôbiť všetkým vekovým a sociálnym skupinám. V dramaturgickej skladbe by mali dominovať televízne inscenácie, umelecko-dokumentárne programy, hudobné programy rôznych žánrov, rozprávky a povesti, humoristické a zábavné relácie;
Zodpovednosť: podpredseda vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny, MK SR
Časový rámec: 31.12.2009
- v spolupráci so Slovenským rozhlasom a Rozhlasovou radou podporovať kultúrnu a programovú výmenu medzi SRO a krajauskými rozhlasovými redakciami v zahraničí. Sústreďiť sa na profilové relácie o významných slovenských osobnostiach z domova a zo zahraničia, umelecko-dokumentárne pásma, rozhlasové hry, rozhlasové poviedky, pôvodné slovenské rozprávky zo Zlatého fondu SRO. V tejto oblasti je nevyhnutné akcentovať predovšetkým potreby najmladšej generácie Slovákov vo svete;
Inštitucionálna zodpovednosť: MK SR, ÚŠŽŽ
Časový rámec: priebežne

- poskytovať finančné prostriedky na zabezpečenie Zahraničného vysielania Slovenského rozhlasu každoročne, a to v zmysle § 21 ods. 1 písm. b) zákona č. 619/2003 Z. z. o Slovenskom rozhlase;
Inštitucionálna zodpovednosť: MK SR
Časový rámec: priebežne
- pre redaktorov, dramaturgov, moderátorov a ďalších tvorivých pracovníkov krajanského vysielania pripravovať vzdelávacie programy a stáže na Slovensku v spolupráci s TASR, Slovenským rozhlasom a slovenskými univerzitami;
Inštitucionálna zodpovednosť: MK SR, TASR, SRo, ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- v spolupráci s MK SR a TASR iniciovať aktívnejší prísun informácií zo slovenských spolkov a organizácií v zahraničí pre TASR, týkajúci sa ich činnosti a aktivít s cieľom poskytovať tieto informácie prostredníctvom TASR slovenskej verejnosti;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- zabezpečovať konzultácie pre domácich a zahraničných záujemcov, pre študentov stredných a vysokých škôl, doktorandov a pracovníkov partnerských organizácií, podľa aktuálnej požiadavky poskytovať informácie o živote krajanov v zmysle zákona o slobodnom prístupe k informáciám. Tento servis zabezpečovať aj elektronickou formou;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne

4.6. Vzájomná komunikácia a spolupráca

Vzájomnú komunikáciu a spoluprácu Slovenskej republiky so Slováckmi žijúcimi v zahraničí koordinuje na základe zákona 474/2005 Z. z. o Slováckoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. V zmysle kompetenčného zákona, uznesení vlády, ďalších príslušných právnych noriem a kompetencií sa na výkone štátnej politiky starostlivosti o krajanov podieľajú podpredseda vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny, Úrad vlády SR, Kancelária prezidenta SR, Národná rada SR, Komisia pri Zahraničnom výbore NR SR pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Ministerstvo školstva SR, Ministerstvo zahraničných vecí SR, Ministerstvo kultúry SR, Ministerstvo hospodárstva SR, Ministerstvo vnútra SR, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Štatistický úrad SR a nimi riadené orgány a inštitúcie. Podieľajú sa na nej samosprávne orgány, obce a mestá, Slovenská akadémia vied, Filozofická fakulta UK, Slovenský rozhlas, Slovenská televízia, knižnice, múzeá, osvetové strediská, ďalšie odborné inštitúcie, Katolícka cirkev na Slovensku a Evanjelická cirkev a. v. na Slovensku, ďalšie cirkevné spoločenstvá, ako aj občianske združenia, mimovládne organizácie a významní odborníci. Vzájomná komunikácia a spolupráca so Slováckmi žijúcimi v zahraničí sa realizuje aj prostredníctvom zastupiteľských úradov SR v zahraničí a Slovenských inštitútov v zahraničí. ÚSŽZ kladie dôraz na vzájomnú komunikáciu a spoluprácu so všetkými orgánmi verejnej moci, právnickými a fyzickými osobami v zmysle realizácie opatrení zameraných na podporu Slovákov žijúcich v zahraničí.

Menované rezorty a odborné inštitúcie spolupracujú s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí vo sfére starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí v oblasti zahranično-politickej, ochrany kultúrneho dedičstva a prezentácií kultúrnych aktivít krajanov

v Slovenskej republike, školstva a vzdelávania, občiansko-právnej agendy, vydávania osvedčení Slováka žijúceho v zahraničí, hospodárstva a cirkví.

Na základe zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí ÚŠZZ každoročne predkladá na rokovanie vlády správu za predchádzajúci kalendárny rok o štátnej politike starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a o poskytnutej štátnej podpore Slovákom žijúcim v zahraničí spolu s návrhom programu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí na ďalší rok obsahujúcim predpokladanú sumu rozpočtových prostriedkov potrebných na jej realizáciu. Predmetný materiál v zmysle zákona vláda každoročne do 1. septembra predkladá Národnej rade Slovenskej republiky.

Úrad so svojimi partnermi zabezpečuje sprostredkovávanie informácií o dianí na Slovensku pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Významnými fórami v oblasti vzájomnej komunikácie zameranými na prediskutovávanie odborných otázok súvisiacich s krajskou problematikou sú poradné orgány ÚŠZZ, menovite Komisia pre školstvo a vzdelávanie a Komisia kultúrneho dedičstva, ako aj redakčná rada časopisu Slovenské zahraničie, ktorých členmi sú významní odborníci pre oblasť života, kultúry a dejín Slovákov žijúcich v zahraničí zo Slovenskej republiky i zo zahraničia. Špecifické postavenie má Medzirezortná komisia pre schvaľovanie projektov na pomoc krajským spolkom a organizáciám v zahraničí, zložená zo zástupcov rezortov menovaných ministrami, ktorej úlohou je každoročne odporučiť financovanie projektov predkladaných krajskými subjektmi.

Platformou pre permanentný dialóg Slovenskej republiky s jej príbuzenskými menšinami v zahraničí sa stala „**Stála konferencia Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí**“. Konferencia každoročne významne prispieva k pružnému riešeniu konkrétnych problémov v oblasti zachovávanía a rozvíjania národných tradícií, slovenského jazyka, k prehĺbeniu spolupráce medzi jednotlivými slovenskými komunitami vo svete a k zintenzívneniu vzájomných vzťahov medzi diaspórou a Slovenskou republikou. Zároveň podnecuje a oživuje spolkový život a zvyšuje angažovanosť Slovákov žijúcich v zahraničí v oblasti šírenia pozitívneho obrazu Slovenskej republiky vo svojich krajinách. Vytvára tiež priestor na výmenu názorov na vzájomne prospešnú spoluprácu, efektívnosť a adresnosť pomoci a starostlivosti Slovenskej republiky o Slovákov žijúcich v zahraničí.

Úrad spolupracuje pri výkone svojej pôsobnosti a udržiava intenzívne styky **so všetkými jemu známymi a dostupnými organizáciami a spolkami združujúcimi Slovákov žijúcich v jednotlivých krajinách.**

Zintenzívnila sa aj spolupráca ÚŠZZ s vrcholovou organizáciou – **Svetovým združením Slovákov v zahraničí /ďalej len „SZSZ“**/, s ktorým má úrad podpísanú dohodu o spolupráci. V rámci dohody sa vzájomné kontakty udržiavajú vo viacerých rovinách: účasť na spoločných projektoch, spoluorganizovanie podujatí, spolupráca pri zabezpečovaní sprostredkovávania informácií o dianí na Slovensku, koordinácia pri zhromažďovaní, ochrane, vedeckom a odbornom zhodnocovaní hmotných a duchovných dokumentov ozrejmujúcich históriu a súčasnosť slovenských menšín a komunít vo svete, spolupráca pri využívaní potenciálu Slovákov žijúcich v zahraničí z hľadiska zahranično-politických záujmov SR, konzultácie pri príprave materiálov a dokumentov, atď.

ÚŠŽZ spolupracuje pri zabezpečovaní vzťahov a kontaktov so slovenskou diaspórou s **Maticou slovenskou**, s ktorou má podpísanú rámcovú zmluvu o spolupráci, ako aj čiastkovú zmluvu o spolupráci. V kompetencii a v priamom riadení Matice slovenskej je Krajanské múzeum MS. ÚŠŽZ a Matica slovenská sa dohodli predovšetkým na spolupráci pri organizovaní Dní Slovákov žijúcich v zahraničí /hlavný koordinátor ÚŠŽZ/ a Matičného svetového festivalu slovenskej mládeže /hlavný koordinátor Matica slovenská/. V spolupráci s Maticou slovenskou a ďalšími organizáciami sa ÚŠŽZ podieľa aj na organizovaní súťaže Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko.

ÚŠŽZ udržiava kontakty, iniciuje rokovania a vymieňa si skúsenosti s obdobnými orgánmi iných štátov, zabezpečujúci starostlivosť o vlastných krajanov žijúcich v zahraničí.

Vzájomná komunikácia a spolupráca so Slovákami žijúcimi v zahraničí sa realizuje aj prostredníctvom Kancelárie eurokomisára SR pre oblasť vzdelávania, odbornej prípravy, kultúry a mládeže, ako aj v spolupráci s inštitúciami Európskej únie a ostatnými európskymi organizáciami zameranými na oblasť príbuzenských menšín, národnostných menšín a migrácie. Eurokomisár pre oblasť vzdelávania, odbornej prípravy, kultúry a mládeže sa osobne zúčastňuje na vrcholných snemovaniach slovenského zahraničia.

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí buduje v spolupráci s krajanskými organizáciami databázu informácií o Slovákoch žijúcich v zahraničí, ktorá sústreďuje aktuálne informácie z oblasti kultúry a osvetu, umenia, vedy a výskumu, školstva a vzdelávania, športu, cirkví, médií, jazyka, edičnej a vydavateľskej činnosti, podnikania a obchodu, udalostí a podujatí. Databáza je tiež zdrojom informácií o menšinovej politike, starostlivosti SR o zahraničných Slovákoch, obsahuje analýzy stavu jednotlivých komunít vrátane prognóz.

Kompetencie členov vlády a konkrétna vecná pôsobnosť jednotlivých rezortov v krajanskej problematike a v zabezpečovaní vzťahov so Slovákami žijúcimi v zahraničí sú nasledovné:

Podpredseda vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny

Dňa 26. 7. 2006 vláda SR vzala na vedomie „Návrh na rozšírenie pôsobnosti podpredsedu vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny na oblasť slovenských menšín a komunít v zahraničí“. Podpredseda vlády sa týmto stal zodpovedným za krajanskú problematiku vo vláde SR.

Kancelária prezidenta SR

Kancelária prezidenta SR venuje náležitú a permanentnú pozornosť problematike Slovákov žijúcich za hranicami svojej pôvodnej vlasti. Prezident SR sleduje postavenie a život slovenských menšín a komunít v zahraničí a vyjadruje sa k tejto téme vo svojich prejavoch, v správe o stave republiky, počas prijatí predstaviteľov krajanov na pôde Prezidentského paláca, oficiálnych rokovaní i prostredníctvom médií. Prezident SR sa na svojich oficiálnych pracovných cestách pravidelne stretáva so zástupcami diaspóry. Kancelária prezidenta SR aktívne spolupracuje s ÚŠŽZ v snahe spoločne riešiť oprávnené požiadavky Slovákov žijúcich v zahraničí.

Komisia pri Zahraničnom výbore Národnej rady SR pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Predstavitelia krajanských spolkov a organizácií v zahraničí na svojich vrcholných snemovaniach dlhodobo deklarovali potrebu vytvorenia výboru, resp. komisie v rámci

štruktúry Národnej rady SR, ktorá by sa na pôde slovenského parlamentu zaoberala otázkami života a potrieb slovenskej diaspóry. Zástupcovia slovenských organizácií kládli dôraz na to, aby aj členovia poslaneckého zboru boli priamo informovaní o problémoch a životných podmienkach slovenských národnostných menšín a komunít žijúcich za hranicami svojej pôvodnej vlasti. Zahraničný výbor NRSR schválil podľa §61 zákona č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku NR SR dňa 24. októbra 2006 zriadenie Komisie pri Zahraničnom výbore NR SR pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorej členmi sú výlučne poslanci NR SR. Komisia je poradným orgánom výboru. V roku 2007 sa uskutočnili 3 zasadnutia komisie, na ktorých boli prerokované aktuálne otázky súvisiace so zabezpečovaním štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a s činnosťou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Závery, odporúčania a stanoviská tejto komisie sú tlmočené jednak členom zahraničného výboru a následne v pléne národnej rady.

Ministerstvo zahraničných vecí SR

V zmysle zákona č. 575/2001 Z. z. tzv. kompetenčného zákona je MZV SR ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť zahraničnej politiky. Podľa § 14, bod 2 tohto zákona zabezpečuje okrem iného najmä:

1. ochranu práv a záujmov SR a jej občanov v zahraničí
2. riadenie zastupiteľských úradov SR v zahraničí

V tejto súvislosti sa činnosť MZV SR v oblasti štátnej politiky starostlivosti SR o Slovákov žijúcich v zahraničí orientuje na:

- a) Ochranu práv a záujmov Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorí sú občanmi SR – tzv. konzulárna činnosť (štátoobčianska a matričná agenda, poskytovanie pomoci občanom v núdzi, preklady, legalizácie, potvrdenia, overovanie, vydávanie dokladov ap.)
- b) Poskytovanie konzulárnych služieb pre občanov iných štátov, t. j. aj pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorí sú občanmi iných štátov (prijímanie a vybavovanie žiadostí o osvedčenia Slováka žijúceho v zahraničí, žiadosti o povolenie pobytov v SR, žiadosti o občianstvo SR, vydávanie víz ap.)
- c) Ochranu práv a záujmov SR v zahraničí, kedy sa SR prostredníctvom ZÚ SR zaujíma a požaduje od krajín akreditácie plnenie záväzkov týkajúcich sa postavenia slovenských menšín a komunít v zahraničí v súlade s medzinárodno-právnymi dokumentmi a záväzkami krajín v oblasti ochrany práv národnostných menšín a ochrany ľudských práv - tzv. činnosť v oblasti ľudských a menšinových práv.
- d) Kultúrno-spoločenská činnosť. ZÚ SR a Slovenské inštitúty v zahraničí organizujú, podporujú a zúčastňujú sa na kultúrno-spoločenských podujatiach so zámerom pozitívne prezentovať SR v zahraničí. Na kultúrno-spoločenské podujatia sú pozývaní aj naši krajanovia a mnohé sa pripravujú v spolupráci s nimi. ÚŠZZ spolupracuje so ZÚ SR a slovenskými inštitútmi pri organizovaní prezentácií a výstav umeleckých diel Slovákov žijúcich v zahraničí. ZÚ SR sú nápomocné aj pri príprave kultúrno-spoločenských podujatí krajských organizácií a spolkov.

Ministerstvo školstva SR

Ministerstvo školstva SR významne prispieva k poskytovaniu pomoci krajanom žijúcim v zahraničí. Hlavnou formou tejto pomoci je umožnenie vzdelávania na slovenských verejných vysokých školách v materinskom jazyku, pričom vláda SR toto vzdelávanie/štúdium finančne podporuje formou poskytnutia štipendií. Štipendia vlády SR sa uchádzačom o štúdium udeľujú v zmysle postupu pre poskytovanie rozvojovej pomoci SR rozvojovým krajinám a Slovákom žijúcim v zahraničí, ktorý na príslušné obdobie schvaľuje vláda SR. Poskytovanie štipendií vlády SR má už dlhoročnú tradíciu a z radov Slovákov žijúcich v zahraničí je o vysokoškolské štúdium na Slovensku veľký záujem. Najviac uchádzačov je

každoročne zo Srbska, Rumunska a Ukrajiny, kde záujem o štipendium značne prevyšuje možnosti schváleného rozpisu. Priemerný záujem prejavujú Slováci žijúci v Chorvátsku, Maďarsku, Poľsku a Slovinsku. Z ostatných európskych krajín, ako je Fínsko, Francúzsko, Nemecko, Nórsko a Švajčiarsko sa dlhodobejšie nehlásia žiadni uchádzači, preto je potrebné do budúcnosti osobitne prehodnotiť podmienky poskytovania pomoci Slovákom žijúcim v týchto krajinách.

Poskytovanie štipendií vlády SR je viazané na študijné programy podporujúce priority a špecifiká jednotlivých komunít, ktoré sú stanovené v súlade s prioritami OECD. Najväčší záujem je o štúdium spoločenských, behaviorálnych a humanitných vied, učiteľstva, vychovávateľstva a pedagogických vied, ekonómie a manažmentu, poľnohospodárstva, informatických vied a informačných a komunikačných technológií. Slovensko, ako aj jednotlivé krajanské spolky, očakávajú od absolventov verejných vysokých škôl na Slovensku spoločenský, kultúrny a ekonomický prínos, avšak podľa názoru predstaviteľov krajanských komunít sa tieto očakávania nenapĺňajú. Je to najmä preto, lebo absolventi po získaní vzdelania nie sú motivovaní ekonomickou situáciou, ako aj dostatkom možností na plnohodnotnú realizáciu v rodnej krajine. Problém návratu svojich občanov a možnosti ich uplatnenia po absolvovaní verejnej vysokej školy v SR by mali riešiť predovšetkým predstavitelia krajanských komunít pri výbere a nominácii kandidátov v zmysle platných právnych predpisov príslušnej krajiny. Túto situáciu je potrebné chápať v rámci celkových spoločenských a ekonomických problémov prístupových krajín, ktoré je možné riešiť len z hľadiska dlhodobého vývoja.

Ministerstvo školstva SR zabezpečuje v oblasti starostlivosti o krajanov:

- Jazykovo-odborné a metodické kurzy pre učiteľov
- Letný kurz slovenského jazyka pre Slovákov žijúcich v zahraničí
- Letný kurz slovenského jazyka a odbornej prípravy
- Semináre
- Školu v prírode
- Výber a vyslanie učiteľov slovenského jazyka na školy s vyučovaním slovenského jazyka v zahraničí
- Materiálno technické zabezpečenie pôsobísk učiteľov slovenského jazyka na školách s vyučovaním slovenského jazyka v zahraničí
- Studia academica Slovaca

Ministerstvo kultúry SR

Kompetencie MK SR v tejto oblasti sú minimálne vzhľadom na to, že v prevažnej miere ku dňu 1.1.2006 prešli na ÚSZZ. Na základe príslušných medzinárodných dokumentov je jednou z povinností štátu starať sa o príslušníkov národnostných menšín na jeho území. Národnostné menšiny, ktoré sú oficiálne registrované v SR /spolu ich je 12/, dostávajú od štátu podporu. Je preto nevyhnutné, sledovať situáciu v krajinách, kde Slováci tam žijúci sú v postavení národnostnej menšiny a apelovať recipročne ohľadne adekvátnej podpory našej krajanskej komunity.

Styčnými bodmi pre rozvoj spolupráce v krajanskej problematike je organizovanie spoločných akcií a zabezpečovanie aktivít v súčinnosti s organizáciami v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR /Univerzitná knižnica, Slovenská národná knižnica, Slovenské národné múzeum, Národné osvetové centrum, Literárne informačné centrum, ďalšie múzeá, knižnice, atď./

Jednou z možností spolupráce s rezortom kultúry je vysielanie slovenských umeleckých súborov a sólistov v rámci grantového systému PRO SLOVAKIA na rôzne kultúrne podujatia a festivaly kultúrneho dedičstva organizované slovenskou diaspórou.

Na riešenie problémov a požiadaviek slovenských menšín a komunít v zahraničí je možné využívať aj platformu zasadnutí zmiešaných a medzivládnych komisií medzi Slovenskou republikou na jednej strane a Maďarskom, Ukrajinou, Poľskom, Českou republikou na strane druhej.

Ministerstvo vnútra SR

Výkon štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí zabezpečuje sekcia verejnej správy ministerstva vnútra z hľadiska svojej pôsobnosti na odbore štátneho občianstva a odbore matrik. Odbor štátneho občianstva posudzuje z hľadiska svojej pôsobnosti žiadosti Slovákov žijúcich v zahraničí o udelenie štátneho občianstva Slovenskej republiky. Posudzovanie, spracovanie a evidovanie matričných udalostí občanov SR, ktoré nastanú mimo územia SR je súčasťou odboru matrik. Veľkú skupinu predstavujú Slováci, ktorí trvalo žijú v zahraničí a ktorým pracovisko osobitnej matriky po spracovaní ich osobných údajov vydáva požadovaný slovenský matričný doklad alebo iný výpis o údajoch z matriky. Toto pracovisko poskytuje našim občanom v cudzine komplexnú odbornú pomoc a radu pri zosúladení právnych noriem SR a štátu, kde majú naši krajanovia trvalý pobyt. V mnohých prípadoch poskytuje tiež odbornú konzultáciu slovenským spolkom a organizáciám v zahraničí.

Ministerstvo vnútra plní aj úlohu koordinátora cezhraničnej spolupráce podľa medzinárodných zmlúv a dohôd uzatvorených so všetkými susediacimi krajinami. V súlade s dohodami sú vytvorené medzivládne komisie pre cezhraničnú spoluprácu. Úlohou medzivládnych komisií je vytyčovať všeobecné smery a formy cezhraničnej spolupráce s cieľom koordinovať jej programy, vypracúvať odporúčania na základe rozhodnutí spoločných koordinačných orgánov štátnej správy a samosprávy a riešiť sporné prípady, sťažujúce túto spoluprácu.

Otázky súvisiace s pobytom cudzincov v Slovenskej republike, ich právami, povinnosťami, ako aj možnosťami ich cestovania z územia SR a návratom na územie SR patria do kompetencie Úradu hraničnej a cudzineckej polície MV SR.

Rozpočtovou organizáciou ministerstva vnútra je Migračný úrad, ktorého kompetencie sú zamerané predovšetkým na azylovú politiku.

Do štruktúry Ministerstva vnútra SR je zaradený aj Slovenský národný archív, v ktorom sú uložené viaceré písomné pozostalosti významných osobností – Slovákov, ktorí žili a pôsobili v zahraničí, ako aj archívne dokumenty viacerých slovenských spolkov a organizácií činných v zahraničí.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Úlohu koordinačného pracoviska pre záležitosti pracovnej migrácie a integrácie cudzincov v rámci SR plní MPSVaR, sekcia medzinárodných vzťahov, odbor migrácie a integrácie cudzincov (OMIC). OMIC zodpovedá za tvorbu politiky a prípravu koncepcií pracovnej migrácie a integrácie cudzincov do spoločnosti v spolupráci s ostatnými vecne príslušnými ústrednými orgánmi štátnej správy, organizáciami zamestnancov, organizáciami zamestnávateľov a mimovládnyimi organizáciami. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR venuje stále väčšiu pozornosť migrácii ako fenoménu s narastajúcim významom a z toho dôvodu zriadil koncom roka 2007 medzirezortnú komisiu pre otázky pracovnej migrácie a integrácie cudzincov ako otvorené fórum na výmenu názorov odborníkov v tejto oblasti. Táto komisia neduplikuje činnosť medzirezortnej komisie na zabezpečenie koordinácie postupov súvisiacich s plnením úloh vyplývajúcich z rozpracovania Koncepcie

migračnej politiky SR, ktorá je v pôsobnosti Migračného úradu MV SR. Jednou z jej hlavných úloh bude príprava koncepcie integračnej politiky SR, ktorej predloženie na rokovanie vlády SR sa predpokladá približne v polovici roka 2008. Významnou inštitúciou, ktorá sa zaoberá otázkami migrácie predovšetkým zo zorného uhla pracovnej sily je Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Ústredie deklaruje citeľný nedostatok pracovných síl v niektorých odvetviach hospodárstva /najmä automobilový, strojárstvo a i./ a informuje o potrebe zastavenia masívneho odlevu kvalifikovaných pracovníkov zo SR do zahraničia. Dynamický hospodársky rozvoj Slovenskej republiky a v jeho nadväznosti rozvoj slovenského trhu práce, ako aj predikcia tohto rozvoja vytvára do budúcnosti potrebu novej, proaktívnej imigračnej politiky ako nástroja na dopĺňanie vnútorného pracovného trhu o ekonomických migrantov. V tejto súvislosti bude vzhľadom na silné krajanské komunity v zahraničí želateľné rozpracovanie nástrojov a politik, ktoré vytvoria rámec na aktívnu podporu návratu Slovákov žijúcich v zahraničí do vlasti ako najprirodzenejšieho a najlepšie integrovateľného ľudského potenciálu pre Slovenskú republiku.

Ministerstvo hospodárstva SR

Postavenie našich krajanov v zahraničí je veľmi rôznorodé. Väčšina krajanov je v postavení zamestnaneckej závislosti a len malá časť z nich samostatne podniká (aj to najmä v segmente malých a výnimočne stredných firiem). Možnosti podnecovania krajanov k obchodnej spolupráci so Slovenskom zo strany Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí sú veľmi obmedzené, pretože ide o výsostne individuálnu záležitosť jednotlivcov.

MH SR môže v rámci svojich kompetencií a súčasnej platnej legislatívy prispieť k štátnej starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí len vo veľmi obmedzenom rozsahu. Existujúca sieť obchodno-ekonomických oddelení zastupiteľských úradov SR v zahraničí (ďalej len „OBEO“), ktorá patrí do riadiacej pôsobnosti MH SR, už dnes predstavuje „kontaktné miesta“ pre poskytovanie pomoci Slovákom žijúcim v zahraničí v oblasti podpory podnikania, obchodu a cestovného ruchu vo vzťahu k SR. Na druhej strane je ale faktom, že mnohé OBEO nemajú relevantné informácie o krajanských komunitách.

Je však potrebné zdôrazniť, že vzťah SR k Slovákom žijúcim v zahraničí musí byť postavený na proporcionálnej báze. Pri tvorbe koncepcie do roku 2015 MH SR odporúča nezabúdať na istý potenciál, ktorý naši krajanovia predstavujú vo vzťahu k SR. Spolupráca Slovákov žijúcich v zahraničí s MH SR (OBEO, SARIO, SACR) s cieľom využitia ich potenciálu v prospech Slovenska, predstavuje významnú výzvu, ktorou je nutné sa tiež zaoberať. Samozrejme, predpokladom na to je záujem samotných Slovákov žijúcich v zahraničí o takúto formu spolupráce.

Štatistický úrad SR

Výskumné demografické centrum Infostatu ako organizácia Štatistického úradu SR /ďalej len „VDC“/na základe dohody a v spolupráci s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí vypracoval štúdiu Sťahovanie obyvateľov do zahraničia. V predmetnej štúdii VDC poskytuje analýzu emigrácie zo Slovenskej republiky na základe získaných údajov v cieľovej krajine. Cieľom projektu bolo získanie podrobnejších a presnejších údajov o sťahovaní obyvateľstva SR v období od roku 1993 dodnes. V jeho rámci boli na konci roku 2006 oslovení listom predsedu Štatistického úradu SR predsedovia štatistických úradov v krajinách, do ktorých sa podľa predpokladov sťahuje najviac občanov SR. Išlo o všetky európske krajiny a o 16 mimoeurópskych krajín. Na žiadosť zareagovalo zhruba 40 % zo všetkých oslovených štátov. Väčšina krajín, ktoré odpovedali, má dáta buď o prisťahovaných občanoch SR, ale najmä o bývajúcich občanoch SR a niektoré krajiny aj o naturalizovaných občanoch SR, t.j. tých, ktorí získali štátne občianstvo mimo SR. V súčasnosti sa však v migračnej štatistike presadzuje používanie dát o krajine narodenia v kombinácii so štátnym občianstvom. Snahou

bolo, aby sa oslovené krajiny čo najvernejšie priblížili definovaným údajom. Bohužiaľ, vo svete neexistuje jednotná definícia migranta, a teda neexistuje jednotná migračná štatistika, a to ani v rámci EÚ. Na druhej strane, keďže od roku 2006 existuje Stredoeurópska pracovná skupina pre spoluprácu v oblasti medzinárodnej migračnej štatistiky, ktorá si vymieňa údaje o vzájomnej migrácii /tzv. zrkadlové štatistiky/, boli využité aj tieto dáta, a tak aspoň čiastočne doplnené chýbajúce údaje. Keďže sa počty občanov žijúcich v cudzine prostredníctvom naturalizácie deformujú, chýbajúce dáta jednotlivých krajín boli doplnené aj údajmi, ktoré poskytuje štatistika OECD. Od sledovania národnosti v migračnej štatistike sa upúšťa a nahradzuje sa sledovaním občianstva /nationality, citizenship/. Pri prekladoch dokumentov s migračnou problematikou sa často robia chyby práve zamieňaním národnosti a občianstva. Treba zdôrazniť, že pri zbere takýchto dát hrá kľúčovú rolu ľudský faktor, t. j. či sa osoba na pobyt prihlási, resp. odhlási z pobytu a splní všetky podmienky spojené s evidenciou pobytu. Treba zdôrazniť, že vyžiadanie dát o imigrantoch v cieľovej krajine má podstatný význam. Dôveryhodnejšie sú dáta o prisťahovaných, keďže prisťahovaná osoba má zvyčajne záujem prihlásiť sa do systému zdravotného a sociálneho poistenia, a teda prihlásiť sa na pobyt, v novej krajine. Emigranti si často neplnia ohlasovaciu povinnosť, neodhlásia sa z pobytu a preto sú štatistiky o počte emigrantov oveľa nižšie ako skutočné počty emigrantov. Nakoniec dáta o prisťahovaných do danej krajiny zo SR treba porovnať so zodpovedajúcimi dátami o prisťahovaných do SR z týchto krajín, a tak zistiť, aká bola čistá migrácia, t.j. koľko presťahovaných osôb v novej krajine zostalo.

Na dosiahnutie cieľov v oblasti vzájomnej komunikácie a spolupráce je potrebné:

- organizovať Stálu konferenciu Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ, SZSZ
Časový rámec: 2008, 2010, 2012, 2014
- pokračovať v činnosti pracovných komisií pri ÚSŽZ ako nástroja pre zlepšenie vzájomnej komunikácie a spolupráce;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- zorganizovať odborné konferencie zamerané na oblasť školstva, kultúry a kultúrneho dedičstva, vedy a výskumu, migrácie, cirkvi;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ, SZSZ a príslušné rezorty MŠ SR, MK SR, MV SR, MPSVaR, Rada Biskupskej konferencie Slovenska pre Slovákov v zahraničí, Generálny biskupský úrad ECAV
Časový rámec: 2009, 2011, 2013, 2015
- pripravovať podkladové materiály a situačné správy pre Kanceláriu prezidenta SR, NR SR a členov vlády pri príležitosti ich služobných ciest do krajín, kde žije slovenská komunita s cieľom podpory a riešenia problematiky Slovákov žijúcich v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ
Časový rámec: podľa potreby
- budovať databázu informácií o Slovákoch žijúcich v zahraničí a priebežne ju aktualizovať;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne

- pravidelne zasielať remitendu na zastupiteľské úrady SR vo svete a zabezpečovať jej rozposielanie spolkom Slovákov žijúcich v predmetných krajinách;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSZZ, MZV SR
Časový rámec: pravidelne
- zefektívniť informačné toky v komunikácii so spolkami Slovákov žijúcich v zahraničí prostredníctvom pravidelných rokovaní na Slovensku a v zahraničí a hľadať vhodné spôsoby riešenia ich problémov; poskytovať všetkým krajanským organizáciám v zahraničí stálu morálnu podporu ako nástroj na prehĺbenie ich pocitu spolupatričnosti so Slovákami žijúcimi v Slovenskej republike;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSZZ a spolky Slovákov žijúcich v zahraničí
Časový rámec: priebežne
- navrhovať významné osobnosti z radov Slovákov žijúcich v zahraničí, ktoré preukázali mimoriadne zásluhy o udržanie národného povedomia, kultúrnej a jazykovej identity Slovákov žijúcich v zahraničí a o prehľbovanie vzájomných vzťahov, na udelenie štátnych vyznamenaní;
- zriadiť cenu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí udeľovanú najvýznamnejším predstaviteľom slovenského zahraničia;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSZZ
Časový rámec: 2009
- iniciovať kontakty miest a obcí v zahraničí s vyšším podielom slovenskej populácie so slovenskými obcami a mestami;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSZZ
Časový rámec: priebežne
- hľadať možnosti podpory a pomoci Slovákom v zahraničí z neštátnych zdrojov. Metodicky a koordinačne pomáhať organizovať a realizovať vzájomnú pomoc a podporu medzi krajanskými subjektmi (zbierky, granty, nadácie);
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSZZ
Časový rámec: priebežne
- spolupracovať so všetkými rezortmi, Kanceláriou prezidenta SR, Kanceláriou NR SR, Komisiou pre Slovákov žijúcich v zahraničí pri Zahraničnom výbore NR SR a všetkými organizáciami na Slovensku, v ktorých parciálnej kompetencii a vecnej pôsobnosti je problematika Slovákov žijúcich v zahraničí, ako aj s vyššími územnými celkami, mestami a obcami Slovenska a s cieľom podporovať národné povedomie a kultúrnu identitu Slovákov žijúcich v zahraničí, podporovať ich inštitúcie zriadené na dosiahnutie tohto účelu a vzťahy s materskou krajinou;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSZZ
Časový rámec: priebežne
- spolupracovať s medzinárodnými inštitúciami a organizáciami, ktoré sa zaoberajú problematikou starostlivosti o svojich krajanov, národnostných menšín a migrácie;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSZZ
Časový rámec: priebežne

V oblasti zahraničnej politiky SR

- zabezpečovať vzájomnú spoluprácu ZÚ SR, GK SR, slovenských inštitútov v zahraničí a ÚŠZZ vo výkone štátnej starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí, /spolupráca pri organizovaní podujatí, vzájomná informovanosť o krajanských podujatiach v zahraničí a na Slovensku/ so zdôraznením kľúčovej úlohy ZÚ SR, ktoré môžu vplývať na situáciu v krajanských komunitách;
Inštitucionálna zodpovednosť: MZV SR, ÚŠZZ
Časový rámec: priebežne
- zarad'ovať stretnutia s krajanmi a občanmi SR do programu oficiálnych návštev príslušnej krajiny predstaviteľmi politického a spoločenského života na Slovensku;
Inštitucionálna zodpovednosť: Kancelária prezidenta SR, NR SR, Úrad vlády SR, MZV SR, ústredné orgány štátnej správy
Časový rámec: priebežne
- podporovať zriaďovanie slovenských inštitútov a generálnych konzulátov v krajinách s početnou slovenskou menšinou a komunitou;
Inštitucionálna zodpovednosť: MZV SR
Časový rámec: priebežne
- zabezpečovať neustálu spoluprácu MZV SR a ÚŠZZ v zmysle zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí vo vecnej agende vydávania osvedčenia Slováka žijúceho v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: MZV SR, ÚŠZZ
Časový rámec: priebežne

V oblasti školstva, vzdelávania a oblasti kultúry a kultúrneho dedičstva /pozri vyššie v samostatných kapitolách/

V oblasti rezortu vnútra

- zabezpečovať spoluprácu Úradu hraničnej a cudzineckej polície MV SR a ÚŠZZ v otázkach súvisiacich s pobytom cudzincov v SR a pri vydávaní osvedčenia Slováka žijúceho v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: MV SR, ÚŠZZ
Časový rámec: priebežne
- zabezpečovať spoluprácu MV SR a ÚŠZZ v oblasti cezhraničnej spolupráce;
Inštitucionálna zodpovednosť: MV SR, ÚŠZZ
Časový rámec: priebežne
- zabezpečovať spoluprácu Migračného úradu MV SR a ÚŠZZ v otázkach migrácie občanov SR do zahraničia;
Inštitucionálna zodpovednosť: MV SR, ÚŠZZ
Časový rámec: priebežne
- zabezpečovať spoluprácu Slovenského národného archívu a ÚŠZZ v oblasti záchrany a uchovávaní kultúrneho dedičstva Slovákov žijúcich v zahraničí na Slovensku;
Inštitucionálna zodpovednosť: MV SR, ÚŠZZ
Časový rámec: priebežne

V oblasti rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny

- zabezpečovať spoluprácu MPSVaR a ÚSŽZ v oblasti pracovnej migrácie;
Inštitucionálna zodpovednosť: MPSVaR, ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- uľahčovať a podporovať návrat Slovákov žijúcich v zahraničí do vlasti a vytvárať nástroje pre tých, ktorí majú záujem vrátiť sa naspäť na Slovensko, pomáhať im v spätnej reintegrácii do materskej spoločnosti a na trh práce tak, aby prispeli k zvyšovaniu zamestnanosti a hospodárskemu rastu Slovenskej republiky;
Inštitucionálna zodpovednosť: MPSVaR, ÚSŽZ
Časový rámec: priebežne
- vybudovať mobilitné infocentrá vo zvolených zahraničných krajinách poskytujúcich služby spojené s pracovnou mobilitou a riadenou migráciou smerom do SR. Sieť centier postupne rozšíriť na všetky krajiny s početnejšou slovenskou komunitou. Cieľovú skupinu rozšíriť okrem slovenskej diaspóry aj na štátnych príslušníkov týchto krajín zaujímajúcich sa o prácu v SR. Jedným z cieľov projektu je podpora Slovákov žijúcich v zahraničí po ekonomickej stránke, ale aj poskytnutie možnosti presídlenia sa späť do SR po individuálnom začlenení sa do sociálno-ekonomických vzťahov v rámci SR. Výrazný podiel na spolupráci sa očakáva i od spolkov Slovákov žijúcich v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: MPSVaR SR, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, MZV SR, ÚSŽZ
Časový rámec: 2010
- organizovať pravidelné burzy práce, ponúkajúce pracovné príležitosti v krajinách, v ktorých žije najviac Slovákov;
Inštitucionálna zodpovednosť: MPSVaR
Časový rámec: permanentne od r. 2008

V oblasti hospodárstva, turistického ruchu, zviditeľňovania Slovenska

- aktívna účasť predstaviteľov MH SR, Slovenskej agentúry pre rozvoj investícií a obchodu (SARIO) a Slovenskej agentúry pre cestovný ruch (SACR) na Stálej konferencii Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí;
- pripravenosť OBEO podporovať podnikateľské aktivity našich krajanov vo vzťahu k SR v rozsahu, v akom to kompetencie, finančné prostriedky a časové možnosti jednotlivých OBEO umožnia; zamerať sa vo väčšej miere na podporu rozvoja spolupráce s krajským prostredím v ekonomickej oblasti a tým aj na zlepšovanie ekonomickej a životnej úrovne krajskej komunity;
- pozývať predstaviteľov krajských komunit na vybrané spoločenské podniky organizované OBEO;
- v prípade záujmu krajských organizácií poskytovať informácie a kontakty o slovenských firmách pôsobiacich v danom teritóriu, ktoré má OBEO k dispozícii;
- na základe iniciatívy krajských organizácií avizovanej s dostatočným časovým predstihom sa môžu zástupcovia agentúr SARIO a SACR zúčastňovať vybraných prezentácií SR ako turistickej destinácie a krajiny vhodnej na obchodovanie a investovanie, ktoré sú organizované alebo odporúčané spolkami Slovákov v zahraničí;

- v krajinách so silnejšou a organizovanou krajaňskou komunitou, v ktorých Slováci žijúci v zahraničí organizujú rôzne aktivity svojich združení, je možné zabezpečiť poskytnutie propagačných materiálov o SR, prípadne aj účasť predstaviteľov OBEO, SARIO alebo SACR na týchto podujatiach;
- vo vybraných prípadoch prichádza do úvahy aj uverejňovanie reklamy SACR v krajaňských časopisoch vydávaných spolkami Slovákov v zahraničí.
- zapojenie Slovákov žijúcich v zahraničí a krajaňských združení do prezentovania obchodných možností a investičného potenciálu Slovenskej republiky v danej krajine;
- využitie znalostí domáceho prostredia, mentality a kontaktov pri presadzovaní záujmov Slovenskej republiky a slovaňských podnikateľských subjektov v teritóriu;
- pomoc Slovákov žijúcich v zahraničí slovaňským spoločnostiam pri ich prieniku na trhy príslušných krajaň (v súčinnosti s OBEO, obchodnými komorami a profesijnými združeniami);
- pravidelné vyhodnocovanie krajaňských požiadaviek a iniciatív v hospodárskej oblasti, ako aj vytypovanie významných krajanov, ktorí sú ochotní podporovať presadzovanie slovaňských ekonomických záujmov v daných teritóriách;
- organizovanie spoločných fór zameraných na cestovný ruch, medzinárodný obchod a ekonomické vzťahy za účasti odborníkov zo SR a odborníkov z radov Slovákov žijúcich v zahraničí;
- oslovenie mladej generácie Slovákov žijúcich v zahraničí prostredníctvom športových a turisticko-poznávacích aktivít organizovaných na Slovensku;

Inštitucionálna zodpovednosť vo všetkých bodoch: MH SR, ÚSŽZ

Časový rámec: priebežne

V oblasti štatistiky

- v spolupráci so Štatistickým úradom SR realizovať výskum súčasnej migrácie a získavať najnovšie údaje o počtoch vysťahovaných Slovákov do jednotlivých krajaň, ako aj o počtoch prisťahovaných z týchto krajaň;

Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSŽZ, ŠÚ SR

Časový rámec: každoročne

4.7. Náboženský život

Náboženský život sa významnou mierou podieľa na udržiavaní národného povedomia slovaňských komunít v zahraničí. Vo svete existujú misie, slovaňské farnosti a cirkevné zbory a to najmä Rímskokatolíckej cirkvi, Gréckokatolíckej cirkvi a Evanjelickej cirkvi a. v. ako aj ďalších, početne menších cirkví. Svoje misie v prostredí slovaňských komunít v zahraničí udržiavajú Katolícka cirkev na Slovensku a Evanjelická cirkev a. v. na Slovensku.

Slovaňské cirkevné farnosti a zbory, ktoré vznikli v tradičných krajaňoch slovaňského vysťahovalectva (napr. USA, Kanada, Francúzsko, Nemecko, Srbsko, Rumunsko), zohrali nezastupiteľnú úlohu pri zachovaní národného povedomia a jazyka v slovaňských komunitách. S cirkvami na Slovensku udržiavajú dodnes intenzívne kontakty.

Zameriavajúc svoje aktivity na Slovákov žijúcich v zahraničí vznikli prevažne v západnej Európe (napr. Paríž, Viedeň, Mníchov, Brusel, Zurich, Mannheim, Rím, Praha), ale aj v zámorí (napr. Melbourne). Dodnes sú pre krajanov oporným bodom a útočiskom v rôznych životných situáciách, ktorým sú vystavení v cudzom svete.

Pastoráciou v prostredí slovenských komunít vo svete sa rozumejú aj spoločenské, kultúrne, vzdelávacie a mládežnícke aktivity. Pri niektorých misiách a zbory pracujú aj krajské spolky. Popri evanjelizácii sa cirkevné farnosti a zbory aktívne podieľajú na krajskom kultúrno-spoločenskom a sociálnom živote, čím sa stávajú silným integračným prvkom a výraznou mierou prispievajú k udržiavaniu jazykovej, kultúrnej a náboženskej identity Slovákov žijúcich v zahraničí. Vydavateľskou činnosťou, knižnicami, filmotékami, organizovaním letných táborov pre deti, organizovaním spoločenských podujatí a duchovných cvičení pre dospelých zo slovenských rodín napomáhajú udržiavať lásku k vlasti predkov a materinský jazyk. Často plnia aj úlohu sociálnej pomoci organizovaním rôznych charitatívnych zbierok a poskytovaním pomoci jednotlivcom, krajanom ocitajúcim sa v núdzi. Majú podiel aj na zachovávaní slovenského kultúrneho dedičstva v zahraničí.

Slovenské cirkevné farnosti a zbory sú najprirodzenejším miestom pre stretávanie sa krajanov bez rozdielu náboženského vyznania. Na slovenských bohoslužbách sa zúčastňujú celé rodiny s deťmi, ktoré si takýmto spôsobom vytvárajú vzťah k slovenskému jazyku v prípade, že sa už v rodine ním nehovoria.

Cieľom štátnej politiky sú dobre organizované, materiálne zabezpečené slovenské cirkevné farnosti a zbory v zahraničí, ktoré budú pracovať ako stmelujúci prvok v slovenských komunitách, budú reprezentantom Slovenskej republiky, spoľahlivým partnerom pre slovenské inštitúcie, duchovnou a sociálnou pomocou pre krajanov.

Na dosiahnutie cieľov v oblasti náboženského života je potrebné:

- zachovať v súčasnosti aktívne slovenské cirkevné farnosti a zbory v zahraničí a vytvárať nové misijné stanice v súlade s potrebami slovenských spoločenstiev v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: Rada pre Slovákov v zahraničí Konferencie biskupov Slovenska, Generálny biskupský úrad ECAV, MK SR
Časový rámec: priebežne
- na základe potrieb a požiadaviek krajských komunít v spolupráci s jednotlivými domovskými cirkvami zabezpečiť vysielanie slovenských kňazov do krajín, v ktorých je aktívna slovenská komunita;
Inštitucionálna zodpovednosť: Konferencia biskupov Slovenska, Generálny biskupský úrad ECAV, MK SR
Časový rámec: priebežne
- finančne a materiálne podporovať národno-kultúrne, sociálne a spoločenské aktivity misií a cirkevných zborení, ktoré nie sú hradené ani z prostriedkov cirkví v krajine pôsobenia, ani z prostriedkov cirkví na Slovensku;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSZZ
Časový rámec: každoročne, z grantového systému ÚSZZ na základe zaslaných žiadostí
- zabezpečiť prísun náboženskej literatúry zo Slovenska do prostredia krajských komunít;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSZZ, Konferencia biskupov Slovenska, Generálny biskupský úrad ECAV
Časový rámec: priebežne

- iniciovať študijné pobyty pre slovenských kňazov - absolventov zahraničných bohosloveckých fakúlt, pôsobiacich v slovenských cirkevných zboroch a farnostiach v zahraničí s cieľom osvojenia si slovenskej liturgie;
Inštitucionálna zodpovednosť: Konferencia biskupov Slovenska, Generálny biskupský úrad ECAV
Časový rámec: každoročne
- usporiadať tematickú konferenciu o pastorácii Slovákov žijúcich v zahraničí v spolupráci s Ekumenickou radou cirkví na Slovensku;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚSZZ, MK SR, Ekumenická rada cirkví na Slovensku
Časový rámec: 2010
- zintenzívniť spoluprácu slovenských zastupiteľských úradov so slovenskými cirkevnými zbormi a misiami v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: MZV SR
Časový rámec: priebežne

4.8. Migrácia

Migrácia je jednou z najdôležitejších globálnych tém. V súčasnosti je v pohybe viac ľudí než v akomkoľvek inom období ľudských dejín. Príčinami migračného pohybu sú predovšetkým konflikty a nestabilita, globálne hospodárske, demografické a sociálne disparity ako i zjednodušené cestovné a komunikačné možnosti. Migrácia je fenomén s narastajúcim významom, nemožno ju ovládať ani zastaviť, dá sa však regulovať. Tvorí zásadnú a nevyhnutnú súčasť ekonomického a spoločenského života. Správne riadená migrácia môže byť prospešná pre jednotlivca i pre spoločnosť.

V Slovenskej republike bola uznesením vlády SR č. 11 z 12. 1. 2005 prijatá Koncepcia migračnej politiky. Príslušné orgány štátnej správy však dlhodobejšie pociťujú urgentnú potrebu celkového prehodnotenia predmetnej koncepcie, keďže dokument už nezohľadňuje aktuálne potreby v oblasti legálnej ekonomickej migrácie a v súčasnosti sa koncepcia javí ako zastaraná. Koncepcia migračnej politiky, ktorú vypracoval Migračný úrad MV SR, sa zaoberá len azylovou politikou a migráciou smerom dovnútra SR, nie však smerom von. Je potrebné zvážiť vypracovanie novej, komplexnejšej koncepcie migračnej politiky, ktorá by mala zohľadňovať aj aktuálne potreby v oblasti legálnej ekonomickej migrácie.

Rozpad východného bloku a vstup SR do EÚ spôsobili zvýšený pohyb občanov SR do zahraničia. Migrácia v celej Európe je neustále na vzostupe, predovšetkým vďaka zavedeniu legislatívneho rámca pre voľný pohyb osôb na území Európskej únie. Vzhľadom na tento fakt sa i Rada Európy snaží prijímaním mnohých rezolúcií a odporúčaní napomáhať zjednodušenie integrácie a zabezpečeniu rovnakých podmienok pre emigrantov – právo na vlastnú kultúru, účasť na miestnom verejnom živote. Migračné prognózy nasvedčujú, že predovšetkým dočasná migrácia Slovákov za prácou a vzdelaním do zahraničia bude mať stúpajúcu tendenciu.

Hospodárstvo SR zaznamenáva pokles kvalifikovaných pracovných síl na domácom trhu práce. Je potrebné zastaviť masívny odlev kvalifikovaných pracovníkov zo SR do zahraničia aplikovaním stabilizačných opatrení štátu. Pozornosť by sa mala obrátiť na Slovákov dočasne žijúcich v zahraničí a využiť ich ekonomický, vzdelanostný a odborný potenciál. Slovenská republika by nemala zabúdať v rámci vzťahu k svojej príbuzenskej menšine popri dočasne usídlených Slovákoch žijúcich v zahraničí ani na slovenské komunity a menšiny trvalo usídlené v zahraničí a po vzore niektorých európskych krajín (Španielsko, Portugalsko, Írsko) hľadať spôsoby, ako využiť ich potenciál pre rozvoj zamestnanosti v SR.

Občania SR žijúci v zahraničí majú možnosť združovať sa a tieto spolky, registrované ako právnické osoby podľa ich domáceho práva na príslušnej inštitúcii majú možnosť vyvíjať aktivity i v rámci SR, po udelení povolenia MV SR. Tým by sa výraznejším spôsobom prehlbovala spolupráca a ich oboznamovanie sa s aktuálnou situáciou v SR. I touto cestou by mohol štát vyvíjať aktivity, ako Slovákov v prípade záujmu prilákať zo zahraničia späť.

4.8.1. Stručná analýza emigrácie občanov Slovenskej republiky do zahraničia v období 2000 - 2007 a jej dôsledky na spoločnosť

1. Úvod. Problematika emigrácie obyvateľov zo Slovenskej republiky sa stala v posledných rokoch – a obzvlášť po vstupe krajiny do Európskej únie v r. 2004 – vysoko diskutovanou nielen v odborných kruhoch, ale i na politickej scéne, v médiách a verejnosti. Napriek tomu je tento fenomén v kontexte zahraničnej migrácie len slabo skúmaný a je skôr predmetom málo korektných odhadov. Oproti inverznej mobilite, prisťahovalectvu do SR, je množstvo informácií o intenzite, štruktúre, dosahoch a prognózach emigračných tokov výrazne menšie. Kompetentným inštitúciám SR chýbajú exaktné, spoľahlivé, kvalitné, komplexné a aktuálne dáta o emigrantoch, ako aj dôkladný rozbor príčin emigrácie i jej ekonomických, sociálnych a demografických následkov pre slovenskú spoločnosť. Problematike migrácie sa venuje nezávislý expert B. Divinský, ktorý do predmetnej koncepcie poskytol množstvo cenných informácií a údajov.

Expertné analýzy dokazujú, že absolútne dominujúcim dôvodom emigrácie obyvateľov SR z krajiny je *migrácia za prácou*, príp. štúdium v zahraničí, nie politické, rodinné alebo úzko sociálne dôvody.¹ Preto je možné pri absencii iných dát vychádzať zo štatistík, hodnotení a informácií vzťahujúcich sa na pracovnú emigráciu ako kardinálny komponent celkovej emigrácie. I tu však počty/odhady občanov Slovenska pracujúcich v súčasnosti v zahraničí signifikantne varujú, čo je spôsobené najmä heterogenitou existujúcich migračných kanálov, nedostatočnou evidenciou vystahovaných osôb v dôsledku ich nedisciplinovanosti pri odhlasovaní z trvalého pobytu v SR, nekompatibilnými metodológiami registrácie pracovných imigrantov v jednotlivých krajinách, ťažkosťami pri odhadovaní objemu nelegálnej migrácie a i. Predsa však možno niektoré kvantitatívne a kvalitatívne údaje podávajúce obraz o miere a trendoch emigrácie občanov Slovenska nájsť, prezentovať a s patričným stupňom opatrnosti používať.

2. Situácia a základné trendy v emigrácii občanov SR od r. 2000. Vcelku výstižne indikujú trendy vývoja emigrácie zo Slovenska údaje Štatistického úradu SR – *výberové zisťovanie pracovných síl (VZPS)*, ktoré sa uskutočňuje štvrťročne na vzorke vyše 10 tisíc domácností a zahŕňa aj osoby pracujúce v zahraničí. Podľa získaných údajov (príloha, tabuľka 1) pracovná emigrácia zo SR sa počas uplynulých rokov dramaticky zintenzívnila. Len od r. 2000 sa počet slovenských občanov zamestnaných v zahraničí zvýšil z 56,7 tisíc na 185,7 tisíc koncom r. 2007. To de facto znamená 3,3-násobný rast, resp. prírastok 227 % v priebehu siedmich rokov a tento trend akceleroje. Navyše, viacerí experti sú presvedčení, že tieto čísla sú kvantitatívne podhodnotené minimálne o 1/4 až 1/3 – práve taký podiel totiž nie je podľa nich vo VZPS zachytený (sú to zväčša tie osoby, ktoré pracujú v zahraničí viacmenej nelegálne a/alebo poberajú simultánne v SR dávky, ktoré by poberať nemali – napr. podporu v nezamestnanosti). Preto odporúčame vziať tento fakt pri ďalšom výskume do úvahy.

¹ Napr. Divinský, B. (2007): *Labor market–migration nexus in Slovakia: time to act in a comprehensive way*, International Organization for Migration, Bratislava, 229 p.

VZPS obsahuje o. i. bazálne štruktúry migrantov za prácou – podľa ich veku, vzdelania, krajín pôsobenia a ekonomických odvetví, v ktorých pracujú, ako aj podľa krajov SR, z ktorých pochádzajú (pozri najčerstvejšie informácie tabuľka 2). Možno stručne uviesť, že medzi emigrantmi zo Slovenska prevládajú muži nad ženami v pomere 7 : 3, väčšina je relatívne mladá (takmer polovica vo veku 25 – 34 rokov), najviac emigrantov má stredoškolské vzdelanie s maturitou, najobľúbenejšími cieľovými krajinami Slovákov sú dlhodobo Česká republika, Veľká Británia, Maďarsko, Rakúsko, Írsko, Nemecko a Taliansko. Migranti za prácou zo SR sú len zriedka zamestnaní na pozíciách vyžadujúcich si vysokú kvalifikáciu – najviac ich nachádza uplatnenie v priemysle, stavebníctve, hoteloch a reštauráciách, doprave a skladovaní, službách; sezónne je stále záujem o poľnohospodárske práce. Pokiaľ ide o jednotlivé kraje SR, najviac osôb odchádza za prácou z Prešovského, Nitrianskeho, Žilinského a Košického kraja.

Ďalším užitočným zdrojom hlavne kvantitatívnych informácií o pracovných migrantoch je systém *EURES (Európske služby zamestnanosti)*. Systém ponúka pomerne detailný prehľad počtu zamestnaných cudzincov vo väčšine krajín Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP) na báze pravidelnej výmeny údajov medzi partnerskými orgánmi, ich kvalita je však žiaľ aj tu čiastočne limitovaná. Exaktnému vyčísleniu emigrantov pracujúcich v zahraničí bráni značná heterogenita dát, rôzne referenčné obdobia (viaceré štáty nie sú schopné produkovať aktuálne údaje), navyše niektoré členské krajiny neposkytujú údaje vôbec. Napriek týmto nedostatkom sú údaje zo siete EURES cennou alternatívou pri hľadaní spoľahlivého zdroja informácií o počte pracujúcich Slovákov v zahraničí, a to najmä vďaka širokému záberu krajín.

tabuľka 3 ukazuje počty pracovných migrantov zo Slovenskej republiky ku koncu r. 2007 vo všetkých krajinách, za ktoré sú momentálne k dispozícii. Z týchto sa očividne vyčleňuje skupina, pozostávajúca podobne ako u VZPS z ČR, Veľkej Británie, Maďarska, Írska, Nemecka, Rakúska a Talianska. Čo sa týka Veľkej Británie a Írska, ide však o kumulatívne počty od mája 2004; reálne počty emigrantov zo SR v nich sú zhruba polovičné. *Koncom r. 2007 tak podľa EURES, berúc do úvahy všetky aspekty a metodologické nepresnosti systému, mohlo pracovať v zahraničí približne 240 tisíc občanov Slovenskej republiky.*² Odhady uvádzajú, že až okolo 30 tis. Slovákov cestuje za prácou denne, resp. týždenne predovšetkým do okolitých štátov. Počet nelegálne zamestnaných osôb v zahraničí (obzvlášť v Rakúsku, Nemecku, Francúzsku a USA) je ťažko identifikovateľný, rádovo sa pohybuje v desiatkach tisíc.

3. Dôsledky emigrácie občanov Slovenskej republiky na jej spoločnosť. Emigrácia občanov SR do zahraničia je významným fenoménom, ktorého dôsledky na slovenskú spoločnosť sú logicky evidentné vo viacerých oblastiach. Ako takmer pri každom komponente v rámci zahraničnej migrácie, charakter týchto dôsledkov môže byť pozitívny i negatívny, a to v závislosti od objemu, povahy, dĺžky trvania a iných atribútov emigrácie.

a) Najprv je dôležité si uvedomiť skutočný rozsah tohto procesu v súčasnosti a súvislosti s imigráciou (*štatisticko-evidenčná dimenzia*). Pokiaľ ide o počet emigrantov zo SR (s rôznymi motívmi migrácie: za prácou, štúdiom, z rodinných, bytových a iných dôvodov), podľa údajov Štatistického úradu SR je migračné saldo zo zahraničného sťahovania od prvého roka existencie samostatného štátu vždy pozitívne, t. j. emigrácia kvantitatívne výrazne zaostáva za imigráciou a ročné počty vystáňovaných sú prakticky minimálne (tabuľka 4). Ako sme však demonštrovali v Tabuľkách 1 až 3, opak je pravdou. Príčinou naznačených diferencií sú enormne podhodnotené oficiálne dáta o vystáňovaných: len minimálna časť vystáňovaných zo SR (sotva 5 – 10 %) sa totiž úradne odhlasuje z trvalého pobytu v krajine

² Pozri analogický odhad B. Katuščáka v *Informácii o migrácii občanov SR do krajín EÚ/EHP*, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Bratislava, 2008.

napriek tomu, že im to ukladá zákon. Podľa našich kalkulácií a odhadov zo Slovenskej republiky migruje *najmenej 15 tisíc osôb ročne*³; reálne migračné saldo krajiny je preto vysoko negatívne.

b) V dôsledku uvedenej skutočnosti sú straty generované sťahovaním obyvateľov zo SR do zahraničia veľmi citeľné a majú *závažné demografické následky*. Z krajiny odchádza predovšetkým mladá generácia, v reprodukčnom a produktívnom veku, čím sa oslabuje celkový reprodukčný potenciál populácie, deformuje jej štruktúra a urýchľuje starnutie. Relatívne vysoká emigrácia sa takto spolupodieľa na momentálnych dramaticky nízkych mierach úhrnnej plodnosti⁴, reprodukcie a prirodzeného prírastku v Slovenskej republike. Navyše značná časť mladých emigrantov sa usadzuje v zahraničí natrvalo, čo sa bude negatívne odrážať na populačnom vývoji krajiny aj v budúcnosti.

c) *Ekonomické dôsledky emigrácie zo SR* sú dvojznačné. Na jednej strane intenzívna emigrácia donedávna pomáhala efektívne riešiť disproporcie medzi dopytom a ponukou pracovnej sily (vysokú nezamestnanosť) na pracovnom trhu. Migranti, ktorí sa zapájajú do pracovného procesu v cudzine, zvyšujú mieru ekonomickej participácie, ako aj znižujú mieru nezamestnanosti v SR. (Naprá. až 55 % z celkového prírastku zamestnanosti krajiny v období 2000 – 2006 bolo konštituovaných osobami, ktoré získali prácu v zahraničí.⁵) Na druhej strane sa v poslednom čase začína v SR manifestovať už deficit pracovných síl – najmä kvalifikovaných, ale aj menej kvalifikovaných – v niektorých ekonomických odvetviach, profesiách a regiónoch. Je to pochopiteľné, veď ku koncu r. 2007 dosahoval podiel Slovákov pracujúcich v zahraničí približne 10 % zo súhrnného počtu zamestnaných osôb krajiny. Dalším očividne záporným javom je *brain-drain* (únik mozgov) – počet absolventov vysokých škôl opúšťajúcich každý rok Slovensko sa pohybuje medzi 7 až 10 tisíc, čo tvorí 1/4 až 1/3 zo všetkých absolventov VŠ (a čo je proporčne oveľa viac ako v susedných štátoch). Táto skutočnosť sa musí nevyhnutne prejavovať na vzdelanostnej úrovni populácie a perspektívne aj na celkovom socio-ekonomickom rozvoji krajiny. Naopak čoraz signifikantnejší prínos pre ekonomiku Slovenskej republiky predstavujú *remitencie* (peňažné prostriedky zarobené a transferované pracujúcimi v zahraničí do SR). Ich objem od r. 2000 prudko vzrastá a len v r. 2006 činil 32,2 miliárd Sk, t. j. 2 % HDP krajiny.⁶

d) Emigrácia zo SR sa sčasti podieľa aj na *zlepšovaní sociálnej situácie v krajine*. Spomenuté remitencie zvyšujú priamo životnú úroveň migrantov a ich rodín na Slovensku – v priemere každý emigrant pošle do krajiny cca 150 tisíc Sk ročne (údaj za r. 2006). Nezanedbateľný je takisto ďalší – *finančne ťažko vyjadriteľný* – prínos z emigrácie. Ide konkrétne o zdokonaľovanie sa v cudzích jazykoch, získavanie skúseností z iných kultúr a prostredí, rozširovanie vedomostí, budovanie profesijných a priateľských vzťahov, zmysluplné trávenie voľného času atď., čo všetko obohacuje osobnostné portfólio emigrantov. Keď sa títo navracajú do SR, prinášajú so sebou kapitál, know-how, nové poznatky, užitočné skúsenosti, názorovú toleranciu a sociálne kontakty. Samozrejme pobyt migrantov v zahraničí znamená tiež možné znásobenie problémov v rodine zanechanej doma, nútené obmedzenie stykov s priateľmi, lokálnou komunitou, pôvodným pracoviskom a pod.

4. Stručná prognóza emigrácie zo Slovenskej republiky. Je nutné akceptovať fakt, že v *najbližších rokoch bude vysoko pravdepodobne emigrácia zo SR pokračovať*, hoci

³ Divinský, B. (2005): *Zahraničná migrácia v Slovenskej republike – Stav, trendy, spoločenské súvislosti*, Friedrich Ebert Stiftung, Bratislava, 216 p.

⁴ V r. 2006 sa Slovensko vyznačovalo najnižšou hodnotou úhrnnej plodnosti v rámci celej Európskej únie (Eurostat on-line data).

⁵ Divinský, B. – Popjaková, D. (2007): *Koľko Slovákov pracuje v zahraničí? (Jeden expertný odhad)*, Forum Statisticum Slovaca, ročník 3, č. 3, pp. 70-76.

⁶ Údaje za celý rok 2007 ešte nie sú k dispozícii, do konca novembra však výška remitencií dosiahla už 33 miliárd Sk (Platobná bilancia SR Národnej banky Slovenska).

neexistuje štúdiá analyzujúca jej mieru, zloženie a trvanie. Neočakáva sa však zásadná modifikácia súčasných emigračných tokov. Naďalej bude výrazne dominovať emigrácia za prácou, predovšetkým do krajín Európskej únie, pričom potenciálne zvýšenie jej intenzity môže nastať po kompletnom otvorení pracovných trhov Nemecka a Rakúska. Ako antiemigračné faktory by zas mali pôsobiť rast slovenskej ekonomiky, pokračujúci pokles nezamestnanosti, silnejúca mena, zvyšujúce sa mzdy, nedostatok pracovných síl a všeobecný vzostup životnej úrovne v krajine.⁷

5. Odporúčania na zmiernenie nepriaznivých vplyvov vyplývajúcich z emigrácie občanov SR. Pokiaľ chceme *redukovať mieru a negatívne dôsledky emigrácie na spoločnosť konkrétnymi krokmi*, je čo najskôr potrebné:

- jasne artikulovať migračnú doktrínu Slovenskej republiky a definovať pozíciu emigrácie v ekonomickom, sociálnom, demografickom, kultúrnom a bezpečnostnom rozvoji krajiny, a to na základe celospoločenskej diskusie;
- z makroekonomického hľadiska pokračovať v doterajších úspešných hospodárskych reformách a uvážene zavádzať nové s cieľom posilnenia celkovej ekonomickej stability SR, rozširovania jej pracovného trhu a ďalšieho znižovania nezamestnanosti, zvyšovania miezd, životnej úrovne a kvality života;
- zvýšiť mieru ekonomickej participácie a mieru zamestnanosti v krajine prostredníctvom širokej škály opatrení a aktívnych politík trhu práce;
- zabezpečiť korešpondovanie školského systému na Slovensku so štruktúrou národného hospodárstva tak, aby spĺňal súčasné i predpokladané požiadavky zamestnávateľov i predstavy zamestnancov;
- začať sa dôkladne zaoberať fenoménom brain-drain a jeho dôsledkami na slovenskú spoločnosť, vypracovať stratégiu postupného znižovania veľkého počtu VŠ vzdelaných a/alebo vysokokvalifikovaných osôb migrujúcich každý rok zo SR do zahraničia;
- motivovať absolventov VŠ v cudzine pôvodom zo Slovenska k návratu domov utváraním veľkorysejších podmienok pre ich prácu, odmeňovanie, profesionálny rast, bývanie, zakladanie rodiny a pod.;
- vypracovať program čiastočnej dobrovoľnej repatriácie (vysokokvalifikovaných) emigrantov zo SR pracujúcich momentálne v zahraničí a vytvoriť adekvátny rámec pre ich re-integráciu;
- posilniť právnu, inštitucionálnu i operatívnu spoluprácu Slovenskej republiky s najdôležitejšími cieľovými krajinami pre jej emigrantov;
- fundamentálne zvýšiť úroveň štatistických systémov a databáz týkajúcich sa emigrácie zo SR a zlepšiť kvalitu, záber, aktuálnosť a dostupnosť relevantných údajov;
- zriadiť a prevádzkovať informačno-konzultatívnu platformu v krajine špecializovanú na poskytovanie aktualizovaných informácií a poradenstvo o rôznych aspektoch emigrácie a slúžiacu pre potenciálnych záujemcov o migráciu zo SR, inštitúcie i médiá;
- venovať viac pozornosti a podpory dôkladnému, systematickému a komplexnému výskumu emigračných tokov zo Slovenskej republiky, zameranému na potreby praxe.

⁷ Pozri podrobnejšie Divinský, B. (2007): *Labor market–migration nexus in Slovakia: time to act in a comprehensive way*, International Organization for Migration, Bratislava, 229 p.

tabuľka 1 Vývoj počtu občanov SR zamestnaných v zahraničí ku koncu rokov 2000-2007 podľa VZPS (v tisícoch osôb)

Ukazovateľ / rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
spolu	56,7	72,2	84,9	83,9	119,0	136,3	168,8	185,7
muži	39,1	48,7	61,1	56,3	81,8	91,7	110,1	129,0
ženy	17,6	23,5	23,8	27,6	37,2	44,6	58,7	56,7
podiel zo súhrnného počtu zamestnaných osôb krajiny (v %)	2,7	3,4	3,9	3,9	5,4	6,0	7,2	7,7
rastový index	100	127	150	148	210	240	298	327

Zdroj: Výberové zisťovanie pracovných síl (VZPS), Štatistický úrad SR, 2001-2008

tabuľka 2 Štruktúra občanov SR zamestnaných v zahraničí podľa veku, vzdelania, krajiny pobytu a ekonomického odvetvia koncom roka 2007

Vekové skupiny	15-24		25-34		35-44		45+		Spolu	
	42,9	23,1	79,6	42,9	30,5	16,4	32,7	17,6	185,7	100,0
Vzdelanie	základné		stredné bez maturity		stredné s maturitou		vysokoškolské		Spolu	
	8,4	4,5	73,7	39,7	87,9	47,3	15,6	8,4	185,7	100,0
Cieľová krajina	Česká rep.		Veľ. Británia		Maďarsko		Rakúsko		Írsko	
	72,9	39,3	29,7	16,0	18,5	10,0	18,4	9,9	10,5	5,7
	Nemecko		Taliansko		Holandsko		ostatné štáty*		Spolu	
	10,4	5,6	7,9	4,2	2,8	1,5	14,5	7,8	185,7	100,0
Ekonomické odvetvie	pôdohospodárstvo		priemysel		stavebníctvo		obchod		ubytovanie a stravovanie	
	5,1	2,7	55,8	30,0	51,6	27,8	9,7	5,2	23,4	12,6
	doprava, sklad. telekomunikácie		zdrav. a sociál. starostlivosť		ostatné služby a domácnosť		ostatné a nezistené		Spolu	
	12,4	6,7	9,5	5,1	10,3	5,5	7,9	4,3	185,7	100,0

Vysvetlivky: čísla uvedené štandardným písmom označujú počty osôb v tisícoch, čísla kurzívou znamenajú podiel (v %) z celku; * = najmä Švajčiarsko, USA, Francúzsko, Slovinsko

Zdroj: Výberové zisťovanie pracovných síl, Štatistický úrad SR, 2008

tabuľka 3 Počty pracovných migrantov zo Slovenskej republiky vo vybraných krajinách
EHP podľa EURES, posledné dostupné údaje

Krajina	Počet	Referenčné obdobie	Poznámka
Česká republika	109 917	31.12.2007	podľa MPSV ČR, zamestnaní aj živnostníci; 35,6 % z celkového počtu zamestnaných cudzincov v ČR koncom r. 2007
Veľká Británia	78 830	31.12.2007	kumulatívny počet od mája 2004 (bez opätovných a viacnásobných registrácií) v rámci <i>Worker Registration Scheme</i> ; 10,6 % pracovnej sily krajiny z nových členských krajín EÚ za r. 2007
Maďarsko	16 141	január 2007	cca 30 tisíc odhadovaných maďarskými zamestnávateľmi
Írsko	32 912	31.12.2007	kumulatívny počet od mája 2004 v rámci <i>Personal Public Service Number</i> ; 6,5 % pracovnej sily krajiny z nových členských krajín EÚ za r. 2007
Nemecko	17 584	2005	z toho väčšinou povolenia na sezónne práce
Rakúsko	8 854	december 2007	údaj podľa <i>Arbeitsmarktservice Österreich</i> ; v šedej ekonomike odhadovaných cca 20 tisíc ďalších občanov SR
Taliansko	6 479	máj 2004	
Slovinsko	1 100	31.8.2006	
Švédsko	88	marec 2005	
Fínsko	22	december 2004	
Malta	77	jún 2007	
Grécko	146	2007	
Cyprus	1 950	2007	
Poľsko	120	31.7.2005	veľký počet cezhraničných pracovníkov nie je zahrnutý, pretože títo nie sú registrovaní
Holandsko	999	2005	
Švajčiarsko	88	august 2005	skutočný počet pracovníkov zo SR je vyšší, väčšina z nich sa však neregistruje
Nórsko	1 688	10.6.2007	
Island	178	2005	
Francúzsko	69	2005	skutočný počet pracovníkov zo SR je v krajine mnohonásobne vyšší

Zdroj: základné dáta poskytnuté B. Katuščákom z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny; doplnené/aktualizované podľa uvedených zdrojov a prepočítané autorom, 2008

tabuľka 4 Zahraničné sťahovanie obyvateľstva v Slovenskej republike v období 2000 – 2007

Ukazovateľ / rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Pristťahovaní	2 274	2 023	2 312	2 603	4 460	5 276	5 589	8 624
Vystťahovaní	811	1 011	1 411	1 194	1 586	1 873	1 735	1 831
Migračné saldo	1 463	1 012	901	1 409	2 874	3 403	3 854	6 793

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2001 – 2008

Na dosiahnutie cieľov v oblasti migrácie je ďalej potrebné:

- vypracovať aktualizovanú Koncepciu migračnej politiky SR zohľadňujúcu aktuálne potreby v oblasti legálnej pracovnej migrácie, zahŕňajúcu možnosti a stimuly pre návrat pracovných migrantov zo zahraničia do SR a navrhujúcu možnosti dočasnej pracovnej migrácie do SR vzťahujúcej sa na Slovákov žijúcich v zahraničí bez štátneho občianstva SR;
Inštitucionálna zodpovednosť: MV SR, Migračný úrad MV SR, MPSVaR SR
Časový rámec: 2009
- zmeniť kompetencie, vecnú pôsobnosť a aktuálny názov Migračného úradu SR, keďže tento sa v súčasnosti zaoberá len azylovou problematikou. Je nanajvýš žiaduce, aby sa migračný úrad začal v najbližšej budúcnosti zaoberať aj migráciou zo SR, ktorá má stúpajúcu tendenciu;
Inštitucionálna zodpovednosť: MV SR, Migračný úrad MV SR
Časový rámec: 2009
- vytvoriť systém permanentnej spolupráce všetkých zainteresovaných orgánov a inštitúcií pre problematiku migrácie a Slovákov žijúcich v zahraničí zriadením komisie, ktorá bude otvoreným fórom v oblasti migrácie občanov SR do zahraničia;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚŠZZ, MV SR, Migračný úrad MV SR, MPSVaR SR, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, MZV SR, Medzinárodná organizácia pre migráciu /IOM/
Časový rámec: 2009
- zorganizovať medzinárodnú konferenciu k danej téme so zastúpením kompetentných rezortov SR, európskych štruktúr, relevantných medzinárodných a mimovládnych organizácií a Slovákov žijúcich v zahraničí;
Inštitucionálna zodpovednosť: MPSVaR SR, IOM, MV SR, Migračný úrad MV SR, MZV SR, ÚŠZZ
Časový rámec: 2010
- zabezpečovať štatistické informácie o migrácii za prácou zo SR (s výnimkou osôb usídlených mimo hraníc SR viac ako jeden rok) podľa pohlavia, veku, najvyššieho ukončeného vzdelania, KZAM⁸ a SK NACE⁹ v rámci výberového zisťovania pracovných síl;

⁸ = klasifikácia zamestnaní

⁹ Na základe vyhlášky 306/2007 Z.z. sa od 1.1.2008 namiesto odvetvovej klasifikácie ekonomických činností (OKEČ) bude používať nová klasifikácia SK NACE (Nomenclature des Activités économiques dans les Communautés Européennes - Nomenklatura ekonomických činností v Európskych spoločenstvách).

Inštitucionálna zodpovednosť: Štatistický úrad SR
Časový rámec: 2009

- spolupracovať s medzinárodnými organizáciami zameranými na problematike migrácie;
Inštitucionálna zodpovednosť: ÚŠZZ
Časový rámec: priebežne

4.9. Vydávanie osvedčení Slováka žijúceho v zahraničí

Zákon č. 474/2005 o Slovákoch žijúcich v zahraničí upravil okrem iných činností úradu aj činnosť, ktorá sa týka prijímania žiadostí o vydanie osvedčenia Slováka žijúceho v zahraničí /ďalej len „osvedčenie“, a to buď priamo na úrade, alebo prostredníctvom zastupiteľských úradov Slovenskej republiky. Úrad koná o žiadostiach o vydanie osvedčenia v správnom konaní, až po jeho vyhotovenie a vydanie žiadateľovi v prípade, ak sú splnené všetky zákonom ustanovené náležitosti. Vykonávanie tejto činnosti prešlo na úrad z Ministerstva zahraničných vecí SR, ktoré od roku 1997 do roku 2005 vydávalo pre žiadateľov preukaz zahraničného Slováka. Osvedčenie sa vydáva Slovákom žijúcim v zahraničí na účely uplatnenia si príslušných práv a povinností podľa osobitných zákonov. V súčasnosti držiteľom osvedčenia vznikajú práva a povinnosti predovšetkým v pobytovej oblasti, v pracovnej oblasti na území Slovenskej republiky a pri udeľovaní štátneho občianstva. Úrad vedie o žiadateľoch a o vydaných osvedčeniach komplexnú evidenciu. Tiež archivuje všetky podané žiadosti a doklady k nim, v ktorých konalo Ministerstvo zahraničných vecí SR od roku 1977, spolu so súvisiacou korešpondenciou. K 31. 3. 2008 ÚŠZZ vydal celkovo 1805 osvedčení Slováka žijúceho v zahraničí. Počet predkladaných žiadostí rádo narastá v súvislosti so vstupom Slovenska do Schengenského priestoru, ako aj v súvislosti so snahou veľkého množstva našich krajanov zamestnať sa na území Slovenskej republiky natrvalo, alebo sezónne.

4.10. Grantový systém

- **Dotácie zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky**

Vláda Slovenskej republiky každoročne poskytuje krajanom **dotácie prostredníctvom grantového systému Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky**. Minimálne raz ročne zasadá medzirezortná Komisia pre schvaľovanie projektov na pomoc krajanom spolkom a organizáciám v zahraničí pri Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí, s cieľom odporučiť pridelenie finančných prostriedkov na financovanie aktivít zameraných na podporu Slovákov žijúcich v zahraničí v oblasti vzdelávania, vedy, výskumu, kultúry, informácií a médií v zmysle zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí.

Komisia pri pridelovaní finančných prostriedkov rešpektuje základné zásady štátnej podpory, ktorými sú zásada rovnakého zaobchádzania, zásada teritoriality a zásada špecifického prístupu. Možno skonštatovať, že celková požadovaná suma, celkový počet žiadostí, ako aj počet subjektov predkladajúcich žiadosti každoročne narastá.

Táto klasifikácia sa využíva len pre potreby štatistického vyhodnocovania a je to tá istá klasifikácia ako používajú živnostenské úrady. U nás sa s touto klasifikáciou môžete stretnúť pri vyplňaní registračného formulára a aj na zmluve pod názvom OSN/ISIC.

Pre členov zaregistrovaných do 31.12.2007 sa nič nezmení, noví členovia už pri registrácii vyplnia údaj SK NACE.

V rokoch 2002-2004 bola na podporu aktivít Slovákov žijúcich v zahraničí každý rok rozdelená finančná čiastka vo výške 2,65 mil. Sk, v roku 2005 podpora dosiahla výšku 12,65 mil. Sk, v roku 2006 17,75 mil. Sk, v roku 2007 36 mil. Sk a v roku 2008 40 mil. Sk.

V roku 2006 i v roku 2007 sa prostredníctvom zmluvy o poskytovaní dotácií medzi Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Nadáciou Zväzu Slovákov v Maďarsku zabezpečila realizácia medzivládnej Dohody medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou z roku 2003 o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry každý rok vo výške 3 mil. Sk, ktorá bola poskytnutá slovenskej národnostnej menšine žijúcej v Maďarsku. Okrem vyššie uvedených dotácií, bolo v roku 2007 finančnou sumou 1 mil. Sk podporené aj vydávanie krajských ľudových novín v Maďarsku. V roku 2006 a 2007 bola finančnou dotáciou zo štátneho rozpočtu SR v celkovej sume 1,3 mil. Sk podporená 21. slovenská škola v Užhorode.

V prvom grantovom kole roku 2008 bolo evidovaných 546 žiadostí v požadovanej výške cca 83,4 mil. Sk.

Prehľad

ROKY	Počet predložených žiadostí (projektov)	Počet schválených žiadostí (projektov)	Počet žiadateľov	Požadovaná suma (Sk)	Schválená suma (Sk)
2002	179	66	89	22 691 049,00	2 650 000,00
2003	204	60	91	22 592 962,00	2 650 000,00
2004	253	69	117	40 530 860,00	2 650 000,00
2005	235	129	93	33 932 746,00	12 650 000,00
2006	447	238	110	64 382 108,00	17 750 000,00
2007	739	475	287	177 291 111,98	36 000 000,00
SPOLU	2 057	1 037	787	361 420 836,98	74 350 000,00

Vzhľadom na vyššie uvedenú stúpajúcu tendenciu v počte žiadateľov a žiadostí, je potrebné udržať každoročne výšku účelových dotácií určených na podporu aktivít Slovákov žijúcich v zahraničí na rovnakej sume ako v roku 2008. **V rámci grantového systému Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí navrhujeme zabezpečiť v rozpočtovej kapitole Úradu vlády SR výhládovo každoročne účelové finančné prostriedky určené na podporu aktivít Slovákov žijúcich v zahraničí v celkovej výške 40 mil. Sk vychádzajúc tak z požiadaviek slovenských spolkov, organizácií a jednotlivcov v záujme zachovania ich národnej, kultúrnej a jazykovej identity.**

Pri vyčleňovaní predmetných účelových finančných prostriedkov **bude nevyhnutné zamerať sa na nasledovné priority:**

- podporovať financovanie kultúrnych podujatí v domovských krajinách

- podporovať akcie a aktivity orientované na krajanскую mládež
- podporovať vzdelávacie aktivity a projekty
- podporovať financovanie nákupu učebníc, odbornej a doplnkovej literatúry, detskej literatúry, audiovizuálnych materiálov a pomôcok
- podporovať financovanie vydavateľskej činnosti a krajanských médií
- podporovať financovanie konferencií, odborných seminárov, školení v domovských krajinách, zameraných na konkrétne vecné okruhy a na aktuálne problémy krajanských komún
- podporovať financovanie vedecko-výskumných projektov, spracovania dokumentov, ako aj písomných pozostalostí osobností a akvizície archíválií
- podporovať financovanie prenájmov priestorov potrebných na realizovanie činnosti slovenských spolkov a organizácií v zahraničí
- podporovať financovanie investícií v opodstatnených prípadoch
- podporovať financovanie národno-kultúrnych, sociálnych a spoločenských aktivít misií a cirkevných zborov orientovaných na Slovákov žijúcich v zahraničí
- podporovať spoločné aktivity slovenského sveta

5. Inštitucionálne, materiálne, technické, personálne a finančné zabezpečenie realizácie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí je v zmysle zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí koordinačným a výkonným orgánom, ktorý zabezpečuje proces tvorby a výkon štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí, pričom v spolupráci s inými orgánmi verejnej moci, fyzickými osobami alebo právnickými osobami zabezpečuje realizáciu opatrení zameraných na podporu Slovákov žijúcich v zahraničí. Cieľom je teda systematické, dlhodobé fungovanie ÚŠŽZ ako základného koordinačného centra v oblasti krajankej problematiky. Po dvoch rokoch existencie ÚŠŽZ, počiatkových zriaďovacích a finančných ťažkostiach spojených so spájaním inštitúcií a medzerami v zákone možno konštatovať, že ÚŠŽZ sa stal všeobecne akceptovaným a rešpektovaným centrom pre otázky krajanov na celoštátnej úrovni. Úrad systematicky reflektuje vzťah medzi Slovenskou republikou a Slovákami žijúcimi za hranicami svojej pôvodnej vlasti a poskytuje informačný, organizačný, grantový, prezentačný a koordinačný servis Slovákom žijúcim v zahraničí pri ich kontaktoch s exekutívou a ďalšími štátnymi a neštátnymi inštitúciami na Slovensku. Pri kvantitatívnom zvyšovaní sa počtu úloh a narastajúcom objeme práce v porovnaní so začiatkami jeho činnosti však nemožno ohroziť stabilitu ÚŠŽZ ako rozhodujúceho subjektu realizácie štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí. Práve naopak. Je nevyhnutné zabezpečiť jeho expanziu, priestorové, materiálne a personálne dobudovanie, aj napriek všeobecnej tendencii znižovať počty zamestnancov v štátnej správe. Popritom je potrebné dbať neustále na to, aby teoretická a praktická stránka činnosti ÚŠŽZ bola vyvážená. Vzhľadom na narastajúci objem finančných prostriedkov účelovo viazaných na krytie aktivít našich krajanov a s tým súvisiaca rozširujúca sa grantová agenda, neustále rádo narastajúci počet žiadostí o vydanie osvedčenia Slováka žijúceho v zahraničí v súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do Schengenského priestoru a prácou našich krajanov na Slovensku, zvyšujúci sa počet akcií a prezentačných podujatí organizovaných úradom, rozširujúci sa rozsah zabezpečovania kontaktov so slovenskými spolkami a organizáciami v zahraničí a všeobecne sa zvyšujúci počet úloh súvisiacich s výkonom štátnej politiky, ktoré musí ÚŠŽZ kvalitne plniť, je nevyhnutné personálne dobudovať Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí a zvýšiť počet zamestnancov úradu na zabezpečovanie všetkých úloh vyplývajúcich zo zákona, ako aj

vyplývajúcich z praktického realizovania štátnej politiky starostlivosti vo vzťahu ku Slovákom žijúcim v zahraničí.